

Spridda minnesbilder
från mitt liv

Åke Jungerstams spridda minnen från sitt liv.

Nerskrivna olika perioder mellan
80- och 85-årsdagen

*Till vår pappa Åke Jungerstam
på din 85-åriga födelsedag
27 juli 2011*

*Vi har fått växa upp med en trygg, lugn och snäll pappa som gett oss alla
en harmonisk och bra start på livet.*

*Vi har alla fått upptäcka glädjen av att "arbeta ilaag" på det jordbruk
som nu Tom tagit över och brukar med stor skicklighet och flit.*

*Tillsammans med mamma har ni varit ett starkt och uthålligt par i med-
gång och i motgång, i hälsa och sjukdom. Vi har inte behövt höra er gråla
och strida utan fått se när ni hjälper och stöttar varandra och oss, era barn.*

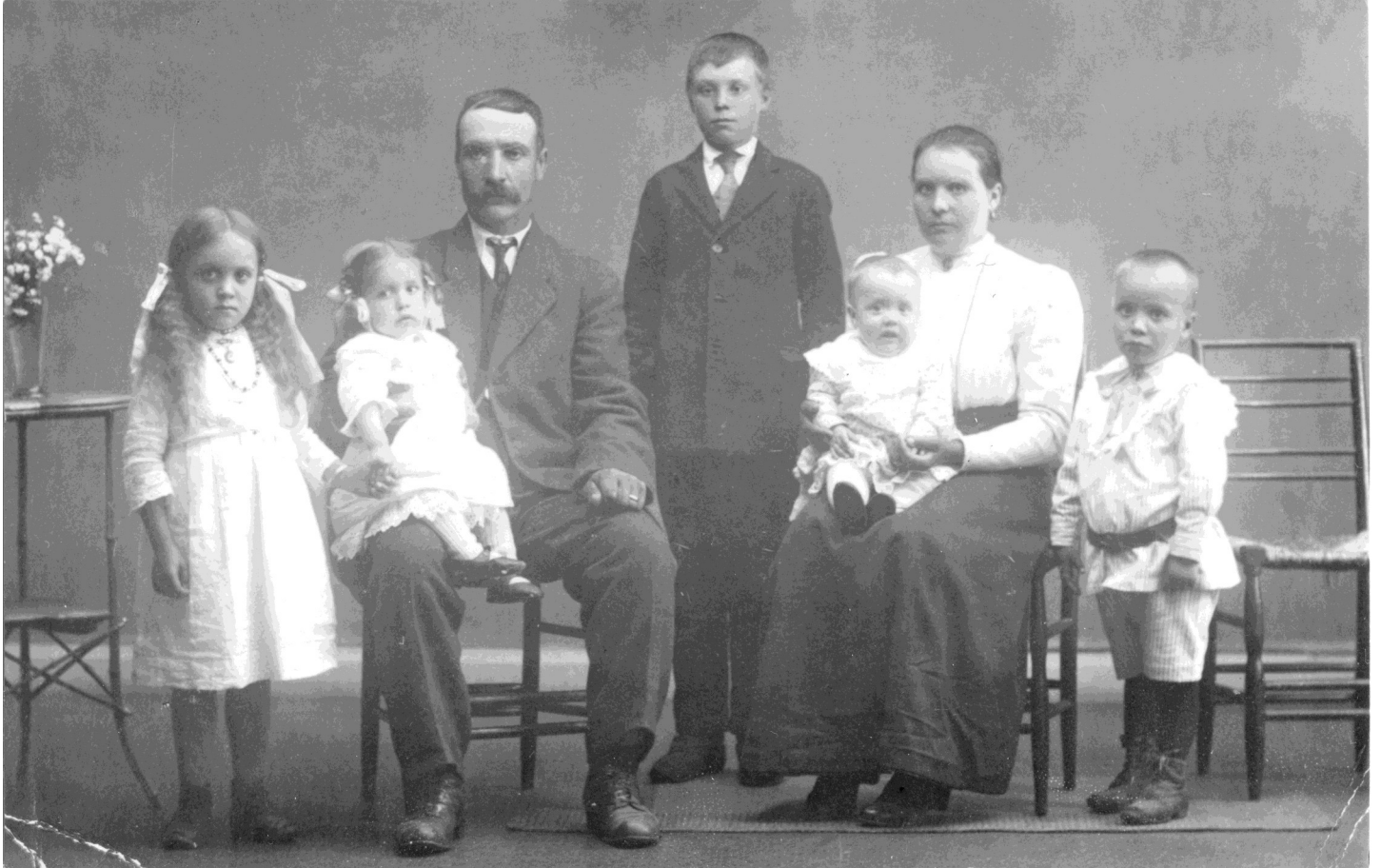
*Osjälvisk strävan och en vilja att verka för andras bästa framom den egna
bekvämligheten har vi fått se hos er. Tack för det!*

*När vi arbetat "ilaag" har vi ibland fått höra historier om vad du varit med
om och nu har du skrivit ner en liten, liten del av dina minnen som vi har
sammanställt med lite foton från era album*

Så här är resultatet just nu, ett minne för dig och för andra i din närhet.

Tack för allt!

Barnen

Min mamma och pappa tillsammans med fem av mina syskon året Finland blev självständigt 1917, 9 år innan jag föddes. Från vänster Valdine, Heldine, pappa, William, Walter , mamma och Arne

Minnen från mitt liv

120106

På begäran ska jag efter förmåga försöka få ihop en del minnen från mitt snart 80-åriga liv. Jag är ju ingen författare men ska försöka följa lite av de frågor jag fått.

Mina föräldrar och släktingar

Till först plockar jag lite från de uppgifter som släktboken Kackur-Hilli har att lära ut.

Jag härstammar från Mårten Ersson som föddes 1618 som var bonde på Kackur hemman i Larsmo. Mårtens barn-barn-barn-barn-barn var Carl Johansson som föddes 1740 och gifte sig med Maria Tarvos, de dog 1807 respektive 1809. Han var liksom alla tidigare ättlingar till Mårten Ersson bonde på Kackur i Larsmo.

Dessa tu fick 19 barn tillsammans, varav 10 nådde vuxen ålder. Av de 10 överlevande var Carl Carlsson Kackur sjunde i ordningen. Han föddes den 28 januari 1778. Hans äldsta syskon, Margareta, var 16 år äldre och han kom ännu att få tre lillbröder varav den yngste, Anders var sex år yngre. Både Anders och den näst yngste brodern Erik blev bondmågar på Styrmans därifrån Tore småningom hittade sin Carina...

Denne Carl Carlsson Kackur vigdes den sjätte december 1805 i Nykarleby med Cajsa Hilli, född 25 juni 1784 på Hilli. Hon dog där 9 december 1828, bara 44 år gammal.

Carl kom som dräng till Hilli i början av år 1805 och redan innan årets slut hade han alltså gift sig med dottern i huset. Efter svärföräldrarnas död blev Carl husbonde på hemmanet eftersom det inte fanns någon son i familjen. Gården dit Carl kom är alltså samma gård som Gunnel växt upp i i Gränden. Hur hon sen kom att växa upp där är en annan historia...

Med Cajsa fick Carl åtta barn, varav hälften överlevde barndomen. Det första barnet Erik, föddes redan den 20 augusti 1806 och dog drygt en månad senare den 23 september. Det andra barnet Maja föddes sommaren efteråt, den 30 juli 1807, och blev två och ett halvt år. Det första barnet som överlevde barndomen blev Anders, född 1809.

Efter det blev det ett uppehåll med barn i fyra år då Matts föddes 1813 och Johan 1815. Bägge dessa dog sommaren 1821, 8 respektive 6 år gamla. Av vilken orsak vet jag inte.

1817 föddes Anna, 1819 föddes Sanna och 1823 föddes Johan. Se mer i släktboken.

Sommaren efter Cajsas död gifte Carl om sig den 19 juli 1829 med pigan Brita Kojonen född 25 maj 1792. Hon var alltså 37 år gammal, medan Carl var 51 år. Med henne levde sedan Carl återstoden av sitt liv fram till sin död som 70-åring den 3 december 1848. Efter det levde Brita ännu mer än tre år och dog den 30 juni 1852, 60 år gammal.

Med Brita fick Carl ett barn: Carl Gustav som föddes 15 december 1829. Denne Carl gifte sig med Maria Heikfolk. Dessa var torpare på Hilli. De dog båda redan i 30-års åldern. De fick fyra barn varav endast ett överlevde sin ettårsdag. Susanna som blev vuxen dog redan som 22-åring i Tammerfors. Hon var ogift utan barn.

Det är från den äldste av de överlevande barnen som jag härstammar, alltså från Anders som föddes 13 juli 1809. Han dog där 28 maj 1868 58 år gammal. Han vigdes i midsommartid den 22 juni 1837, 27 år

gammal med Anna Rundt som var 10 år yngre, bara 17 år således. Hon levde ännu 25 år efter Anders död fram till 24 september 1893.

Anders fick som äldste son överta hemmanet som brukligt var. 1840 är han ännu antecknad som lambonde, alltså arrendator. 1855 betecknas han som delägare och 1866 som bonde.

Anders och Anna fick 9 barn varav 6 överlevde till vuxen ålder. Den äldsta Cajsa, född 1841, gifte sig med Henrik Lassila som alltså är Gunnels morfars far.

Den äldste sonen som överlevde var Erik, född 1 april 1847, är min farfar.

Min pappa Matts Eliel är född vid åbackan som var hans hemgård (Gerdas) och blev 86 år.

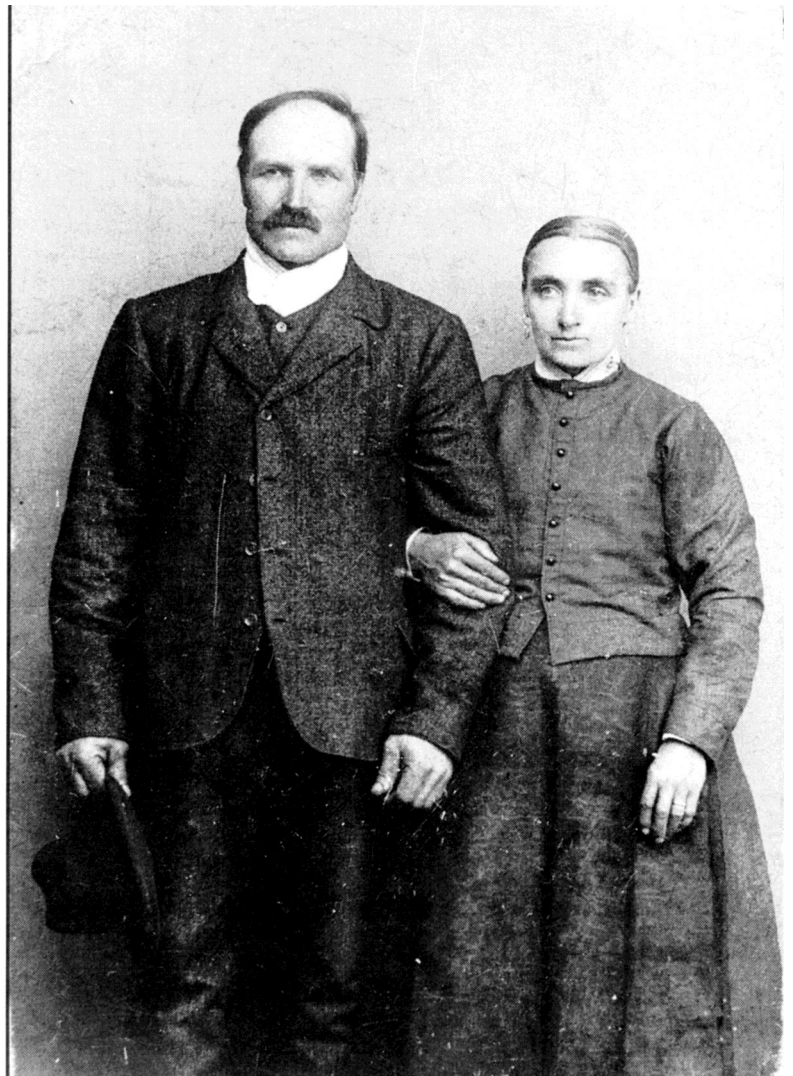
Min farfar som är född och uppväxt i Gunnels hemgård, kom som måg till åbacken. Där vigdes han med Maria Jungar som var två år äldre, född 17 september 1849. Vigseln skedde i Nykarleby den 30 oktober 1870. I samband med giftermålet ändrades namnet från Hilli till hustruns Jungar, så de blev Erik och Maria Jungar.

Erik blev småningom bonde på Marias hemgård. Utöver sina uppgifter som bonde så blev han invald i den nya folkskoledirektionen som blev tillsatt när kommunen övertog den privata folkskolan 1889. Han var också ledamot i uppådsnämnden, taxeringsnämnden och prövningsnämnden.

De fick tillsammans sex barn. Den förstfödda Anna dog som 18-åring, men de övriga blev alla vuxna. Gustav, den näst yngsta, emigrerade till Amerika 1902 där han avled ogift på 1920-talet.

Min farfar dog den 14 september 1936 dryga 89 år. Då var jag alltså 10 år. Jag minns nog farfar, men då bodde han nog ensam. Han bodde i norra ändan av vårt hus där han sköttes om av mina föräldrar. Farfar dog dock vid Erik Jungarås där han var en kort tid på slutet. Han var ju morfar åt Erik. Se närmare i släktboken sid 16 (C3). Jag minns mycket lite från den här begravningen, jag har bara ett vagt minne av att jag satt bredvid pappa då han körde likvagnen.

Min farmor, Maria Jungar, föddes den 17 september 1849 och hon dog den 10 mars 1918 69 år gammal. Efter det levde alltså Erik ännu 18 år som änkling. Om Maria vet jag ingenting annat än att hon funnits, allra minst vet jag någonting om hennes föräldrar eller hennes bakgrund.

Min farfar och farmor Erik och Maria Jungar

Min mamma som hette Maria Lovisa Ekström kom från Mietala var väl född där Vivian Hautamäki bor i dag (f.d. Åstrands). Hon blev 94 år.

Min mormor kommer jag bra ihåg. Hon hette Lena Sofia Mietala. Hon föddes 1860 och dog 1955 och blev alltså 95 år. Morfar hette Johan. På somrarna brukade mommo komma till fots och hälsa på. Hon bodde på sytning där Vivian Hautamäki nu bor. Sista gången hon skulle hälsa på orkade hon inte längre än mittemot Lars Jungar. Vi fick bud att hon sitter på dikeskanten där och inte orkar längre. Jag for efter henne med häst och kärra (langflakan) och tog henne till oss. På kvällen körde jag hem henne. Hon återhämtade sig nog efter det men orkade inte till oss fler gånger. Hon blev över 90 år och dog i början av 1950-talet.

Min moster Edit bodde med henne och de stickade strumpor och vantar m.m. för hand åt folk för att få inkomster. Moster hade ju ingen sytning. Mormor dog efter en kort sjukdom i sitt hem vid Mietala.

Då min farbror Anders blev änklings för han till Amerika. Min pappa köpte gården, som alltså byggts åt Anders egentligen. Anders barn Lydia Maria, Johannes Lennart och Signe Sofia fick få bo kvar där med vår faffa och fammo så länge de gick i skolan. Mina farföräldrar hade ju sytning av pappa. De fick alltså mat och lite pengar varje månad. De hade tillgång till 2 rum i norra ändan och möjligen ett varmt rum på vinden.

Lydia Maria gick i mejeriskolan i Vasa. Johannes Lennart gick i samma skola som Tom, alltså i Skuffis i Åbo. Signe Sofia gick i Korsholms husmodersskola. Hon gifte sig med Jürgen Nylind. Se efter i släktboken D19-21.

Mina föräldrar

Min pappa hette ju Matts Eliel Jungerstam och föddes 19 maj 1880 vid "Gerdas". Han dog på samma plats 25 januari 1967 86 år gammal.

Som 19-åring emigrerade han till Amerika hösten 1899.

Han kom hem första gången i slutet av 1902 eller början av 1903. Denna vår vigdes han som 22-åring den 13 april 1903 i Jeppo med Lena Sofia Sandell som var tre år yngre.

Deras tid som äkta par började dramatiskt. Det var ökande tryck från den ryska björnen som hade börjat kräva att även finska pojkar skulle inställa sig för tre års tjänst i den ryska militären.

Den 17 maj 1903 far 11 Jeppopojkar med roddbåt från Monäs undan ryska olagliga tre-åriga militärplikten med kurs på Sverige. Det här var andra försöket. De hade redan i början på maj gjort ett försök, men de fick återvända efter att ha kämpat två dygn med Kvarkens isar. Nu den 17 maj for de på nytt efter att ha hört att ryska poliser skulle hämta dem på kvällen. Pappa som höll på med säningsarbete, lämnade allt på plats och så for de elva på samma vis med roddbåt och mötte igen is vid svenska kusten. Om detta har jag ett urklipp av pappa som ni kan läsa här sen. Han lämnade sin fru och sitt hem, men också ett väntande barn som Lena bar på. Deras första barn William föddes den 14 november 1903.

En del av pojkarna blev sjuka och blev kvar i Sverige, men pappa och några till for vidare till Amerika och kom tillbaka först hösten 1907.

Det gick bra för pappa i Amerika och han skrev brev hem till sin älskade att hon skulle komma efter till Amerika. Men svaret han fick var dystert: hon hade blivit sjuk i lungsot och skulle inte klara av att resa. Så istället blev det så att pappa kom hem hösten 1907.

Vid sin hemkomst möttes han av sin son William, ca 4 år, som han såg för första gången. Pojken frågade: "e to miin papp sãm kãmbe från Fladaska (Alaska)?"

Fyra dygn bland Kvarkens isar

Det har nu förflutit 54 år sedan elva jeppopojkar vägrade att hörsamma 1903 års olagliga kallelse till uppåd. Man hade gjort i ordning en tjugo fots roddbåt och försäkrat sig om kapten och styrman. Avsikten var att försöka taga sig över till Sverige.

I början av maj 1903 lade man ut från Vexala men måste efter två dygn återvända på grund av ishinder. Emellertid cirkulerade rykten om förestående tvångsuttagningar, varför man beslöt att förnya försöket.

Den 17 maj anträdde färden i hällregn. Alla krafter spändes till det yttersta, och slutligen skymtade svenska kusten i fjärran. Några timmar senare var vägen helt spärrad av kompakta ismassor så långt ögat kunde nå. Längs iskanten tog man sig fram till Ritgrunds fyrbåk, och då vädret ytterligare försämrats beslöt besättningen att stiga i land för att värma sig och torka kläderna. Men ingen människa stod att finna, inte heller ved, varför båten sköts ut igen utan bestämd destination.

Vinden hade under tiden bedarrat, och smala öppningar började visa sig i packisen. Oförfärat begagnade man sig av denna möjlighet och nådde omsider Valsörarna. Där blev besättningen gästfritt mottagen, och dan den lekamliga nöden li

rats uppställde sig frågan: Skulle man vända stäven hemåt eller ta en stor risk och fortsätta under ytterligare umbäranden? Det senare alternativet segrade i den omröstning som anordnades.

Knappt var man på väg igen förrän en stark dimma uppstod. Den enda möjligheten var att använda sig av de öppningar i isen som kunde skönjas och sålunda staka sig fram på måfå. I ett dygn segade man sig framåt på detta sätt. När dimman slutligen lättade befann man sig i närheten av Holmögadd. Därmed var isbältet definitivt besegrat.

Kaptenen hade för avsikt att ta i land vid Ratan, men det nattgamla istäcket var den utmattade besättningen övermäktigt. Man rodde till närmaste fiskarstuga och fick där en välbehövlig vila.

Sedan man återhämtat sig från de två senaste dygnens oavbrutna påfrestningar reste man via Umeå till Göteborg, där en del av männen slog sig ned. De övriga fortsatte till Amerika.

Av de kamrater som återvänt till fosterlandet lever numera endast två förutom undertecknad; de övrigas vistelseort är okänd. Tanken glider då och då till dem som förblivit i främmande land. Säkert minnes de också sin mödosamma resa för över ett halvsekel sedan; ett sådant äventyr bevarar man i sitt minne.

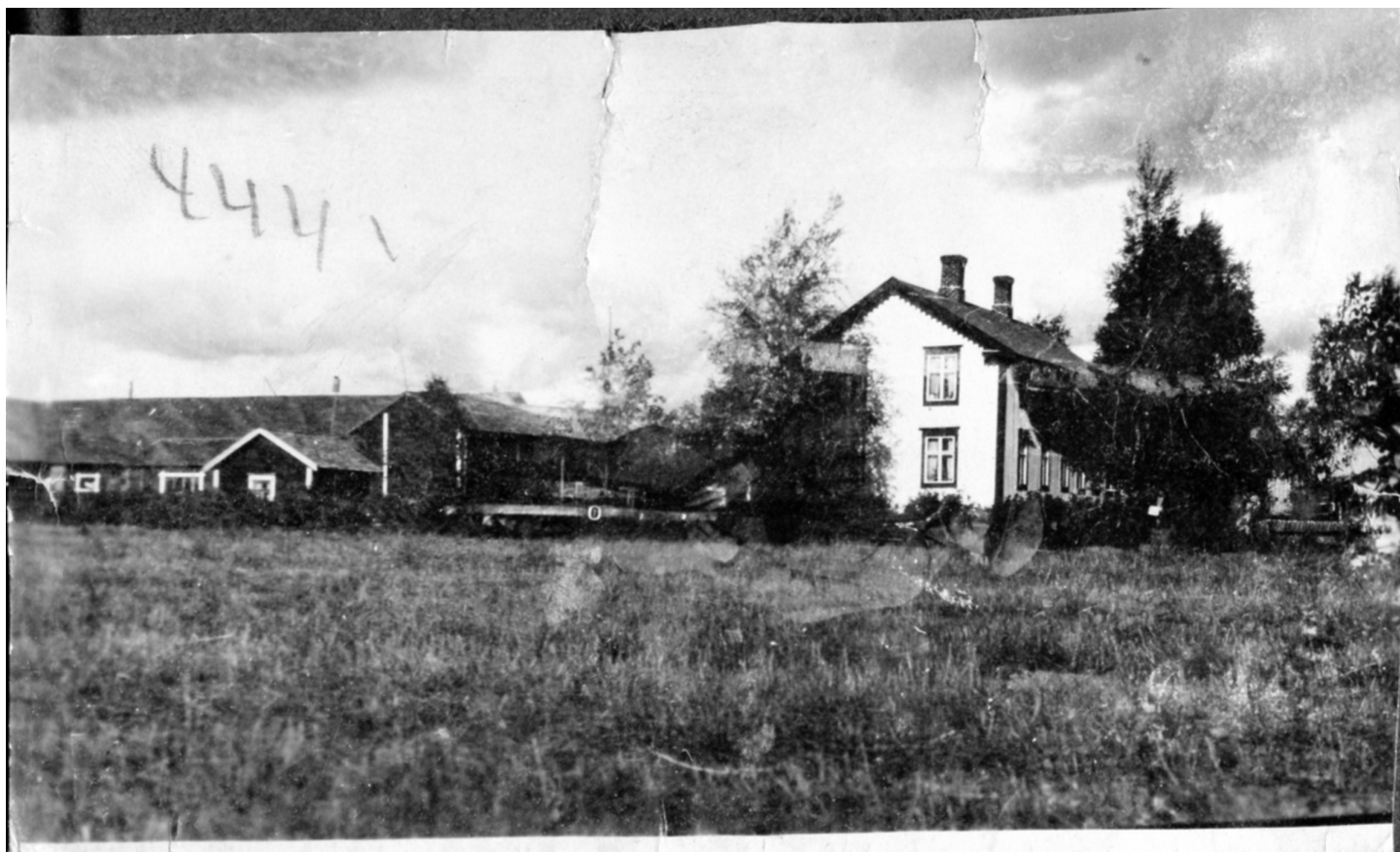
Matts Jungerstam.

Paret fick också ett barn till, Helga Irene den 27 augusti 1908. Det var alltså i samband med detta som Lena dog i lungshot ca tre veckor senare den 19 september 1908, fem år efter vigseln. Under de åren var pappa hemma bara ca en månad efter vigseln och sedan det sista året. Barnet dog också samma höst, den 30 oktober. Man brukade säga att barnet var begravt på sin mammas arm. Åtminstone är de begravna i samma grav.

Efter Lenas död gifte pappa om sig den 17 oktober 1909 i Jeppo med Maria Lovisa Mietala som var född den 1 december 1885, alltså fem år yngre än pappa. Maria var änka efter sin man som hade emigrerat till Amerika och dött där. Hon dog sedan 26 juni 1980 på sjukhuset i Nykarleby. Hon levde alltså som änka de sista 13 åren av sitt liv i "fammos ändan" i vårt hus

I Amerika arbetade pappa i gruvor i Alaska. Där blev han också sjuk i tyfus pga arbetet. Han fick också ett bensår som måste läggas om i stort sett varje dag hela livet ut. Han smorde det och skötte det. Det var stort som ett ägg och ganska djupt på främre sidan av högra underbenet. På 30-talet fick pappa tips om läkare von Essen som var läkare i Seinäjoki. Han gipsade benet i många omgångar och fick på det sättet såret att ta fast småningom—det var i slutet av 30-talet. Det dröjde ca ett år innan såret börjat bli bättre. Varet trängde ut när det var gipsat ca en månad åt gången, men småningom blev det bättre. Jag kommer ihåg att jag också fick följa med till Seinäjoki dit vi åkte med tåg. Men trots detta kunde han nog delta i arbetet hemma på gården.

Hemgården kom att delas upp i två delar mellan de två äldsta bröderna i barnaskaran: Anders och Erik. Erik (min pappas bror) blev kvar i hemgården vid "åbackan" (Gerdas), medan en ny gård byggdes för Anders på den tomt där vår nya gård (den Tom bor i) sen också byggdes. Det var alltså den gård jag växte upp i.

Gården som jag växte upp i. Se senare en skiss över alla hus.. Närmast syns lillboden som ibland användes som sommarkök och bakom den skyntar bl.a "koloföusi"

Jag minns att min farbror Erik (Svens pappa) brukade berätta att när de byggde gården åt Anders täcktes hela tomten av ett 20 cm lager av träflisor från när de bilade stockarna. Vad gäller vem som egentligen byggde alla andra hus på tomten så vet jag inte. Jag vet inte om Anders hann bygga fähuset t.ex. Men åtminstone var det nog min pappa och inte Anders som byggde en hel del av de byggnader som snart täckte tomten. Min farfar var också med och hjälpte till och man berättade att en gång kom också han nertrillande högt ifrån, men han skadad sig inte desto värre i alla fall.

Eriks halva andel kom sedan att till tre fjärdedelar övertas av Sven som var det yngsta barnet och till en fjärdedel av Gerda (Pärus). Gården min farfar kom som måg till var alltså stor. När jag senare började bondas var det på en fjärdedel av det min farfar kom till.

Anders gifte sig samma höst som min pappa första gången emigrerade till Amerika, den 11 november 1899 med Sanna Sofia Sandberg. De får fem barn tillsammans varav tre blir vuxna. Lydia föds 14 juli 1900 och ni har ju hört om "Lydis stogån" på andra sidan vägen i Jungan. Året efteråt föddes Johannes Lennart (JL kallad) och 1903 föddes Signe. De två första barnen förblev ogifta medan Signe gifte sig med Jürgen Nylind.

Året efter att Signe fötts, i november 1904, övertar makarna hälften av min farfars lägenhet. Efter det får de ännu två barn: Anders 1905 och Hilda 1907. Anders dör som 1-åring och Hilda dör samma dag hon föds den 9 februari. En vecka senare dör hustrun och Anders blir änklings den 17 februari.

Anders beslutar sig småningom att bjuda ut huset och hela jordbrukslägenheten åt pappa som köpte det ett år senare i februari 1908 och blev då bonde på Anders halva andel av fäderneshemmanet. Att pappa kunde köpa den ganska stora lägenheten visar också att det måste ha gått åtminstone hyggligt ekonomiskt under tiden i Amerika.

Anders for nu till Amerika och lämnade sina barn Lydi, Johannes och Signe som min farfar och farmor som bodde i norra ändan tog hand om. Han emigrerade till Ironwood där han var skogsarbetare fram till 1939 då han återvände hem som 65-åring. Han bodde då hos Signe och Jürgen på Bös, vilket inte var någon kort tid: ända fram till 4 december 1967, nästan 30 år! Anders blev alltså 93 år.

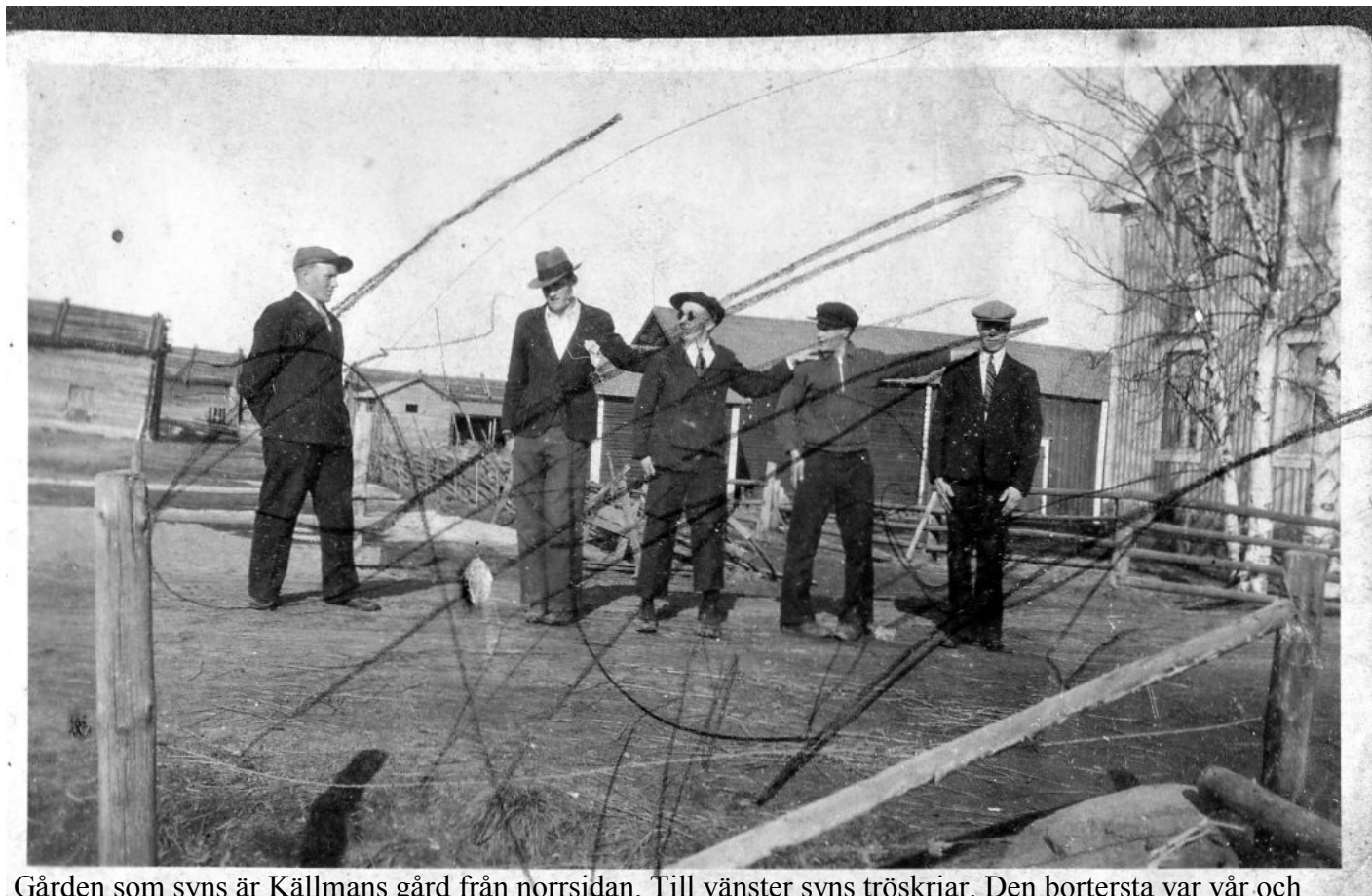
Vi var en stor familj med 10 barn, fem pojkar och fem flickor. Jag var den näst yngsta född den 27 juli 1926. Mina föräldrar och syster Ethel bodde i samma rum. Ethel gifte sig den 4 augusti 1957 och flyttade på hösten till Aspås

Här är det pappa och mamma med William mellan sig. Längst till höger är farfar Erik.

Mamma och pappa var nog väldigt snälla och lugna av sig. Pappa var annars en stor optimist och humorist, vilket behövdes under de många krigsåren då de hade sina fyra söner och en häst ute. Han skrev bl.a omtyckta kåserier och talade vid olika tillställningar. Det s.k. vinterkriget började ju 30 november 1939 och fortsättningskriget i mitten av juni 1941. Vapenstillestånd blev det i mitten av september 1944.

Gunnels pappa var ca två månader när hans föräldrar kom till Gränden, så han har nog växt upp där på platsen, alltså bodde han hela sitt liv där. Han var nog en noga och samvetsgrann mänska i sitt arbete, kanske något amper till lynnet. Jag tror nog Tom ärvt både sin noggrannhet och lite amperhet av honom. Gunnels mamma har ju varit både snäll och en väldigt arbetsmyra.

Gården som syns är Källmans gård från norrsidan. Till vänster syns tröskriar. Den bortersta var vår och den främre är Åkes farbror Erik Jungerstam (Svens pappa). Längre till höger är det Alfred och Elis Källmans rior. Antagligen är bilden från 1930-talet.

Fr.v. Alfred Källman (Gustavs pappa), Runar Strengell (Rubens farbror, Georgs bror), Viktor Jungerstam (Sunes och Harrys pappa, Svens broder), Valter Jungerstam, Johannes Ekström (Åkes mammas broder)

Mina syskon

William, född 14 november 1903, utbildade sig till agrolog och utdimitterades 1928 och var i lantbruks-sällskapetets tjänst tills 1950 då de begärde honom som andra lärare till Kronoby folkhögskola där han var tills han blev pensionär 1966. Under åren i Jeppo hade han förtroendeuppdrag bl.a som direktör för Jeppo telefonbolag, han satt i styrelsen för Silvast vattenandelslag och i lantmannagillet. Han var ledamot i Jungar skoldirektion, i prövningsnämnden, i folkhögskolnämnden och i kommunalfullmäktige. Han var ju gift med Olga som 1938 öppnade en välförsedd beklädnadsaffär i deras gård. Willam och Olga fick fyra barn: Bo, Dolly, Hans och Fjalar.

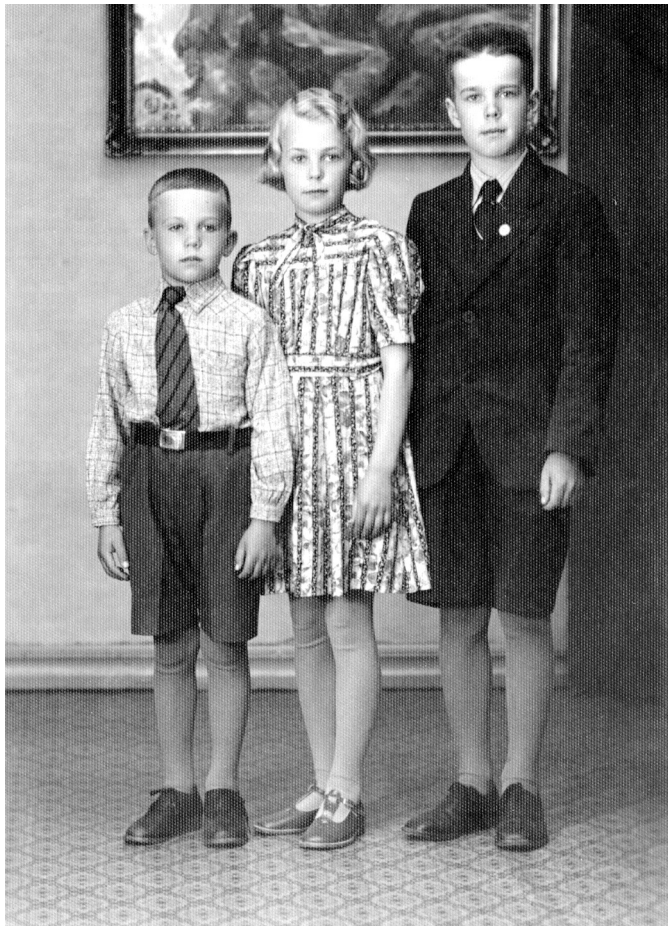
William och Olga gifter sig vid Sandbergs i Jeppo, där Martin nu bor.

Fjalar Jungerstam. Bla. Åke är i bakgrunden vid Williams

Uppe från vänster Ethel, Åke med hunden Daisy i kopplet (Williams stövare), Bo, nere är det Fjalar och Dolly. Vid William och Olgas

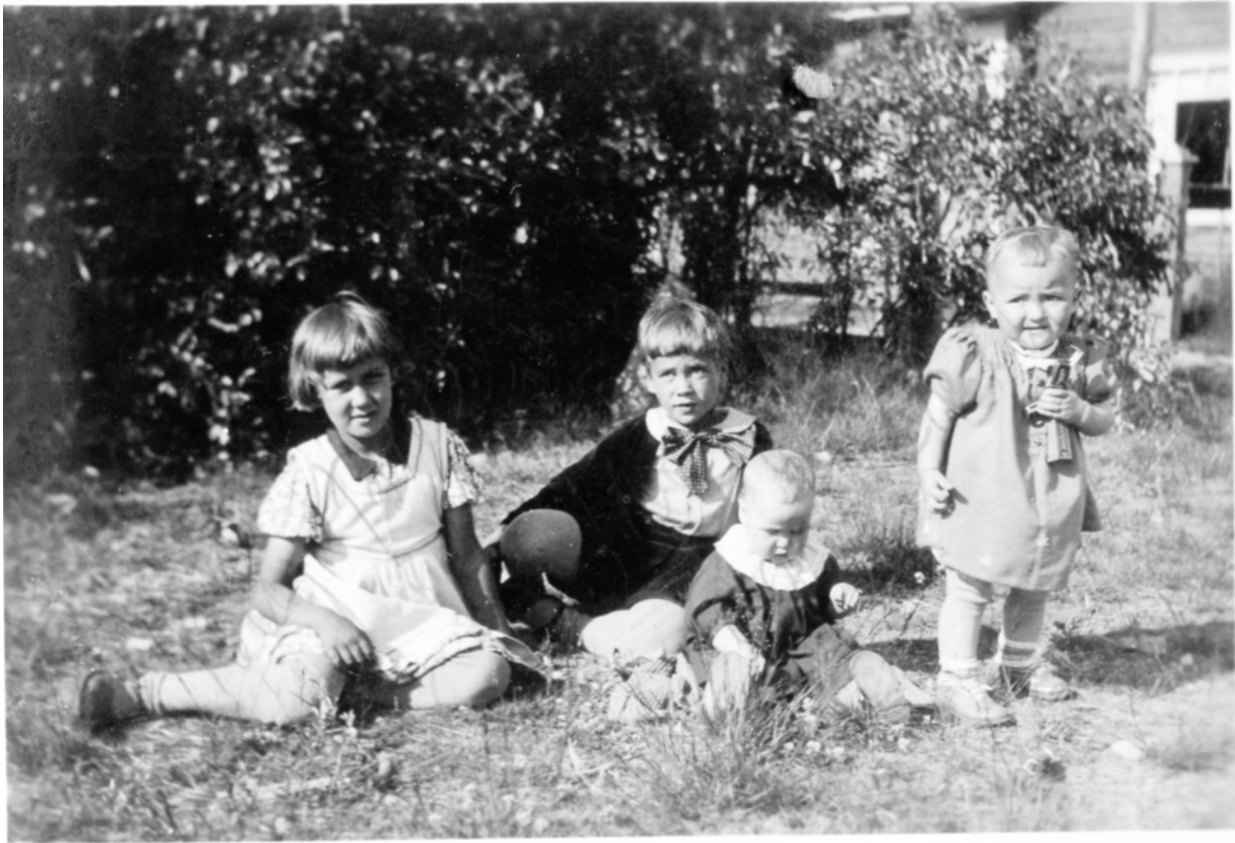
Hans, Bo och Dolly

Valdine

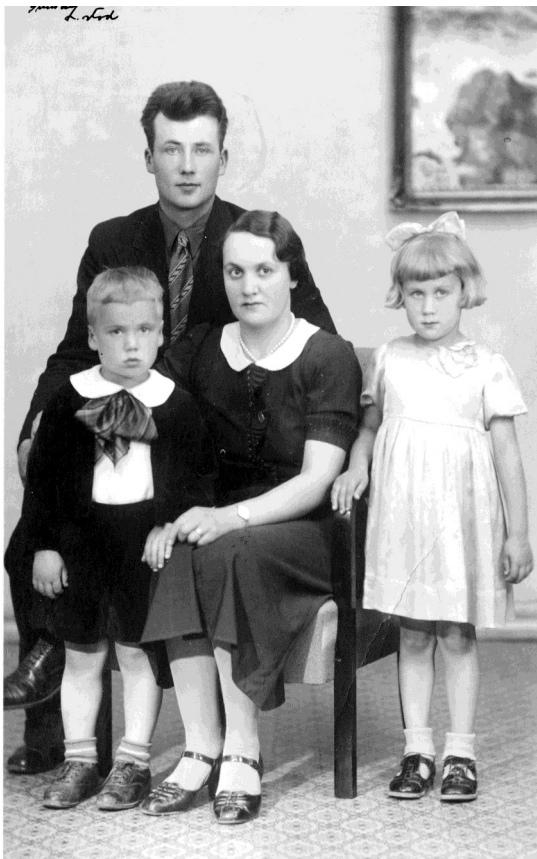
Valdine gick i Korsholms husmodersskola förrän hon gifte sig. Hon var född 1911 och gifte sig 5 juli 1931. De fick fyra barn: Maj-Britt, som dog i hjärnhinneinflammation 12 år gammal, Magnus, Eva och Håkan.

Från tiden i husmodersskolan i Korsholm. Fr.v. Ingrid Sundell, Alfred Källman, Valdine, ?

Fr.v. Maj-Britt Lönnvik, Magnus Lönnvik, Monika Lönnvik, Arnes Monika (Törmä). Maj-Britt dog som 12-åring i hjärnhinneinflammation. Bilden tagen vid Lönnviks

Magnus och Maj-Britt med Valdine och Johannes

Håkan Lönnvik

Arne

Arne är född 1913. Han gick under 1930-talet i Vasa industriskola på väg- och vattenlinjen, utdimitterades 1938. På somrarna var han på praktik på olika ställen och var inte hemma så mycket. Han byggde vägar bl.a. i Socklot och Gamla Karleby. Han flyttade till Vasa i november 1944 där han bl.a. Arbetade som byggnadsinspektör. 1950 grundade han ett eget företag i byggbranchen som blev ett av de ledande i Vasa. Han var under många år ordförande i Vasa byggmästarförening. Han var också aktiv i föreningar bl.a som styrelsemedlem i Vasa IFK. Han hade hembygden kär och han var aktiv i Nykarlebynejdens hembygdsförening, också som dess ordförande i ett flertal år.

Han byggde vägar också under kriget i Ryssland. Han skrev en gång när de kom tillbaka efter fullgjort uppdrag att de såg eldar i skogen och de gick dit. Där träffade han Ragnar sittande vid en brasa och vilade för vidare anfall efter denna väg i ryska Karelen. De visste inte av varandra.

Arne och Annas förlovning ca 1935-6. I bakgrunden syns kvisten innan den blev omgjord

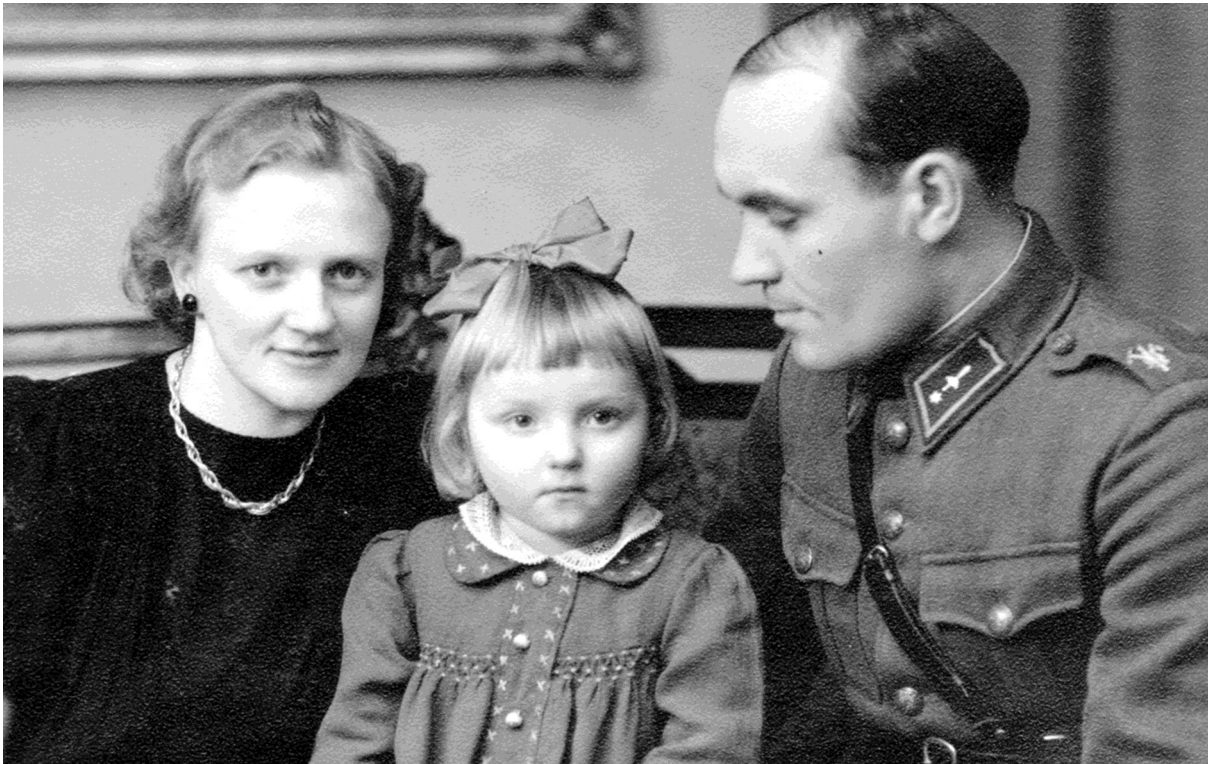
Arne och Annas förlovning. Fr.v. Arne, Anna, Ethel, Fammo (Åkes mamma), ?, Sanna? Orrholm, Gunnar Orrholm, Heldine, Valdine, Johannes Lönnvik.
Framme Dolly, Bo, Maj-Britt (som dog som 13-åring), Åke, Magnus Lönnvik i Faffas famn

Arne

Arne som gjorde sin värnplikt i Sveaborg

Arne och Anna med Monica. Arne var fänrik.

Heldine

Heldine är född 1915. Hon var väl mer eller mindre hemma tills hon gifte sig, men hon hade nog gått i någon "skräddarlära". Hon jobbade som skolköksa i Jungar skola. Hon kom att gifta sig tre gånger pga makarnas död. Först gifte hon sig med Gunnar Orrholm, 28 maj 1939, som var postiljon och senare järnvägstjänsteman. I juni 1946 flyttade de till Keuruu där Gunnar jobbade som stationskarl i Haapamäki. Året efter dog Gunnar endast 37 år gammal av blodstörtning. Tillsammans fick de dottern Betty 1941. Hon var sex år när Gunnar dog. Betty är ju är gift med Örjan i närheten av Umeå.

Efter det flyttade Heldine till Sverige och gifte sig 1953 i Umeå med Bengt Lindgren som dog 1968. Sedan gifte hon sig med Arnold Gustavsson 1971. Med honom fick hon leva till sin bortgång.

Fr.v. Berit Elenius (Alf Elenius syster), Heldine och Ethel Jungerstam. Från 1930-talet

Heldine och Gunnar Orrholm gifter sig. Till vänster Leo Sandberg och Margit Liljeqvist.

Heldine och Gunnar

RASMUSS & Co

Betty

Valter

Valter, född 1916, gick inte i någon skola. Han arbetade på förtjänst då det fanns samt "bondase". Med honom delade jag ju min pappas hemman. Sin skojsfriska Rakel träffade han när hon jobbade vid mejeriet i Jungar. Tillsammans fick de Christer och Carola.

Valter och Ragnar, den följande i syskonskaran, var nog i förtjänstarbete då tillfälle gavs på 1930-talet. Vi hade 2-3 hästar. De körde "purilan" på förtjänst och ved på vintern och så var Ragnar med vår häst Fux och körde jord med vår vinkflaka på nya Munsala vägen från brostugan i Nykarleby till Munsala. Valter var med stenborrning för hand med stor slägga.

Valter gifte sig 1947, den 18 juni och började genast "ställ ti byggase" på Svartbacken. Vi slog tegel själv till föuse och Ragnar murade källarvåningen, skorsten och spis till huset samt fähuset.

Ragnar

För Ragnar, född 1919, var det samma sak, men när det blev fred för Ragnar våren 1945 till Närpes på murarkurs som de ordnade åt hemkomna soldater. Det fanns ju hur mycket arbete som helst, med spisar och fähus. Han arbetade både i Sverige och Finland. I Sverige studerade han också till byggmästare via Hermods brevkurs. Han hade tjänst i broder Arnes byggfirma. Frun Lisa (Elisabet) jobbade först som hembiträde och sedan som sjukhusbiträde vid Roparnäs sjukhus. Tillsammans fick de Dick och Kennet.

I bakgrunden koloföuse. Bilden från 1938. Det är Ragnar och hästen Fux som hämtat rankor från skogen. I Koloföuse syns höns. I bakgrunden syns den gamla kvisten som förnyades 1951.

Släden kallas "parislädana". De två slädarna sitter ihop mha kättingar i kors. Längst fram är "högnäsa". Det man lastar veden på kallas "kranen". Den sneda "pålen" som går upp på hästen kallades "aisona". Runt halsen är "Loukka". Under Loukkan är "Ränkren"

Byggnaden som syns närmast huset är boden där säd förvarades i två våningar.

Arne, Åke, Valdine, William, Ingegerd och Valter
 Nere: Ethel, Fammo, Ragnar och Lisa, Faffa och Heldine. Vigseln var i midsommaren 1950 25 juni.

Paul Forsgård spelar fiol
 Längst ner Åkes mommo från Mietas.
 Längst till höger Rakel med Christer i famnen och bredvid henne Ruben Strengell

Ragnar längst fram. Bilden är från fortsättningskriget. Antagligen nära Svir.

Antitankskanongruppen där Ragnar var med. Ragnar står längst till vänster.

Dick

Ragnar

Ingegerd

Ingegerd, som är född 1921, hade gått i Evangeliska folkhögskolan 1938-39, som då fanns på Keppo gård, var hemma och arbetade förutom då hon var på vapenfabriken under kriget. Hon var också styrelsemedlem i Jeppo ungdomsförening. Hon gifte sig 1945 med Andrew Kengo. Hon har jobbat som sjukhusbiträde på Vasa centralsjukhus. Tillsammans har de fått fyra döttrar: Gunilla, Marita, Christina och Ann-Maj.

Evangeliska folkhögskolan vid Keppo. Ingegerd är bland eleverna. Kanske 2:a från vänster längst ner?

Ingegerd på 30-talet

Ethel

Ethel, född 1924, hade otur med livet. Hon drabbades av ett vådaskott med en hagelbössan då hon gick i småskolan. Det repade sig hon ifrån. Den till gick till så:

Ragnar och Valter hade tillsammans hämtat ett hölass från Kyton. På hemvägen hade de fått syn på en Ripa eller någon annan skogsfågel och när de såg fågeln satte Ragnar ett skott i hagelbössan för att skjuta efter fågeln, men han hann inte skjuta innan den flög iväg. Skottet lämnade i bössan. När de kom hem steg Ragnar av hölaset och for in med hagelgeväret, det snöade. Han for in och började torka av bössan som blivit våt av snön. I storstugan stod Ethel på en stol för att ta några böcker ur skåpet och skottet for genom den öppna dörren dit där Ethel stod med ryggen vänd mot Ragnar. Hon träffades av haglen i nedre delen av kroppen, mest i låren på en ca 7-8 m håll. Tack vare att hon stod på en stol träffades hon inte i huvudet och övre kroppen. Det här berättades för mig. Jag låg och sov då och hörde inte heller skottet. Jag var ca 5 år då. Det jag minns är att de hade snurrat lakan runt henne. Hon fördes till Malmska i Jakobstad där de fick ut en del av haglen. En del kom ut senare i livet av sig själv.

Vid tillfället hyrde William och Olga Sven Jungerstams hus. Då hade William kommit till vårt hus för att hälsa på. Han satt vid bordet i samma rum som Ethel. Men hagelsvärmen gick bakom ryggen på honom och han skadades inte alls.

När Ethel kom tillbaka från sjukhuset fick de tvinga henne att börja gå på nytt. De höll henne en på varje sida och stödde henne. Jag kommer ihåg att hon grät när de måste tvinga henne att börja gå på nytt. Hon fick svaga lungor i ungdomsåren och låg på Östanlid i 6 månader.

Vid ett annat tillfälle var olyckan framme igen. När hon skulle lyfta en 30 kg mjölkhink på dragkärran föll den så olyckligt att den föll på foten. Av det fick hon blodförgiftning, vilket resulterade i att levern tog skada. Sen fick hon tuberkolos i ryggen och senare i låret. Hon repade sig tak vare penicillin som pappa fick skaffa från Amerika.

Hon repade sig i alla fall och gifte sig med Anders Ek 1957. Hon dog vid knappa 41 års ålder.

Fr.v. Berit Elenius (Alf Elenius syster) och Ethel Jungerstam. Från 1930-talet

På Jungarvägen i bakgrunden vår gård. Bilden är tagen vid Tore-Erik Back.

Gunnel Elenius och Ethel

Ethel, Eira Gunell och Verna Strand

Övre raden från vänster: Monica, Arne, Andrew, Magnus, Johannes, Hans, Betty, Heldine, Bengt, Lisa, Olga, Rachel
 Mittraderna: Pappa, Harry, Fjalar, Folke, Ingegerd, Anna, Viva, Valdine, Monica, Moster Edit, Gunnel, Heldine, Jag, Anders
 pappa och mamma, Walter, Anders moster Lägsta raden: Christer, Christina, Marita, mamma, Ethel och Anders. Sittande: Hå-
 kan, Carola, Ann-Maj, Dick, Ragnar och Gunilla

Från vänster Ragnar, Valdine, pappa med Ingegerd i knät, Walter med William stående bakom, mamma med Ethel i famnen, Arne
 och Heldine

Sedan kommer då jag. Jag gick i lantmannaskolan 1950. Jag gifte mig 15 augusti 1954 med min älskade Gunnel. 1956 övertog vi hälften av mina föräldrars lägenhet som omfattade 51 ha varav 12 ha odlad mark. Vi övertog också Gunnels föräldrars lägenhet på Hilli som omfattade 38 ha, varav 14 ha odlad mark. Men mer om detta senare.

Huset jag växte upp i

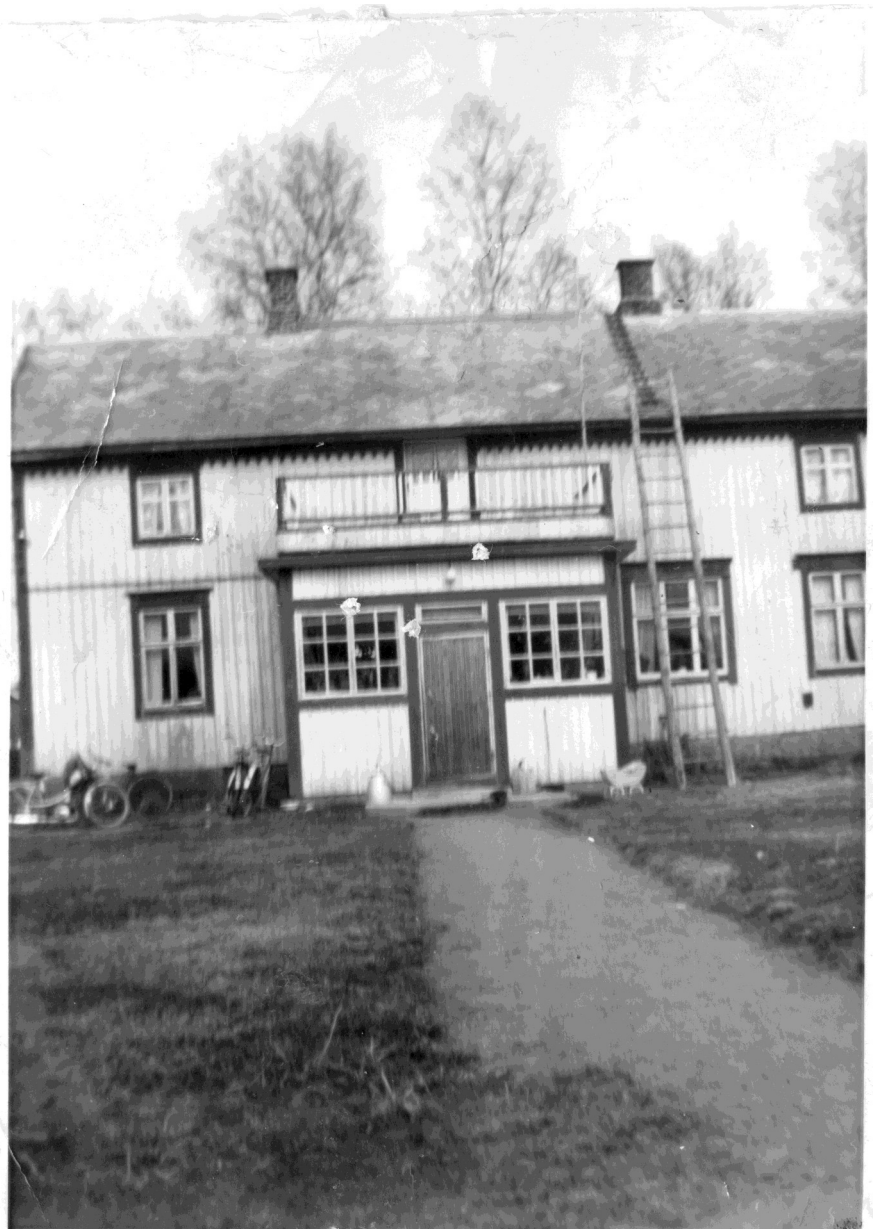
Huset blev inflyttningsklart omkring 1900 och bestod av en stor stuga i södra ändan med en stor spis och en stor bakugn och håll. Ugnen dit det gick 14 stora bröd i gången eldades med 1 meters lång ved. Likaså öppna spisen likadant. I mitten var en sängkammare där Helén är född. Norra ändan var delad i två rum, kök och sovrum. Mittemot mellersta rummet fanns en stor farstu. Därifrån gick en trappuppgång till två rum på vinden som då hölls varm med en kakelugn (plåt). Det fanns tre stycken kakelugnar och två kökshällar, en stor öppen spis och en bakugn. All ved skulle sågas med en sågbåge av trä.

Ved var ju den enda uppvärmningen som fanns på landet, också i städerna förresten ända fram till 1950-talet. Allt sågades med träbågasåg ända tills Purmo stålågen kom efter kriget. Man sågade först i skogen veden till 4-5 meters slånor (rankona). Sen körde man hem dem med häst och parislädarna. Det var två slädar som var kopplade ihop med kättingar. Själva "kranen" alltså "lavan" sattes ovanpå medparet. Den var ca 4 meter lång och ca 1,5 meter bred. Medarna kallades för styttingar. Där hemma sågade man sen det till 1 meter långa klabbar. Sen följande vinter sågad man det till hållved efter behov. Så här gick det till tills kapcirkeln kom i slutet på 1940-talet. Pappa hade nog största ansvaret för "torrvedsågase". Det fanns ingen speciell "eldare". V hjälptes åt och ingen behövde frysa. Mamma, pappa, Ingegerd, Ethel och jag var ju hemma under krigstiden och södra storstugan stod kall.

När huset byggdes bilades stockarna. Båda farbröderna Erik och Anders tror jag var med och byggde. Min pappa var i Amerika då. Huset var en och en halv våning högt. Ändväggarna samt 2 tvärväggar var timrade ända upp till kroppåsen, samt en mellanvägg på längden upp till mellantaket. Farbror Erik, alltså Sven och Gerdas pappa, berättade att det var ett väldigt tjockt lager av spånor, som vi kallade för "tveittan", på gården efteråt. Lagret var ca 20 cm tjockt på hela gården. "Tveittan" kunde vara ganska långa, alltså längre än vad vi tänker på spånor.

När jag växte upp minns jag min farfar som bodde i norra ändans kök och sängkammare tills han dog den 4 september 1936. Läs D 19 i släktboken.

Lydia Maria, Johannes Lennart och Signe Sofia hade bott med sin farfar, och farmor och senare bara farfar som alltså också var min farfar, sedan deras far, Anders, hade farit till Amerika efter att han blivit änking. Pappa köpte ju gården av sin bror,

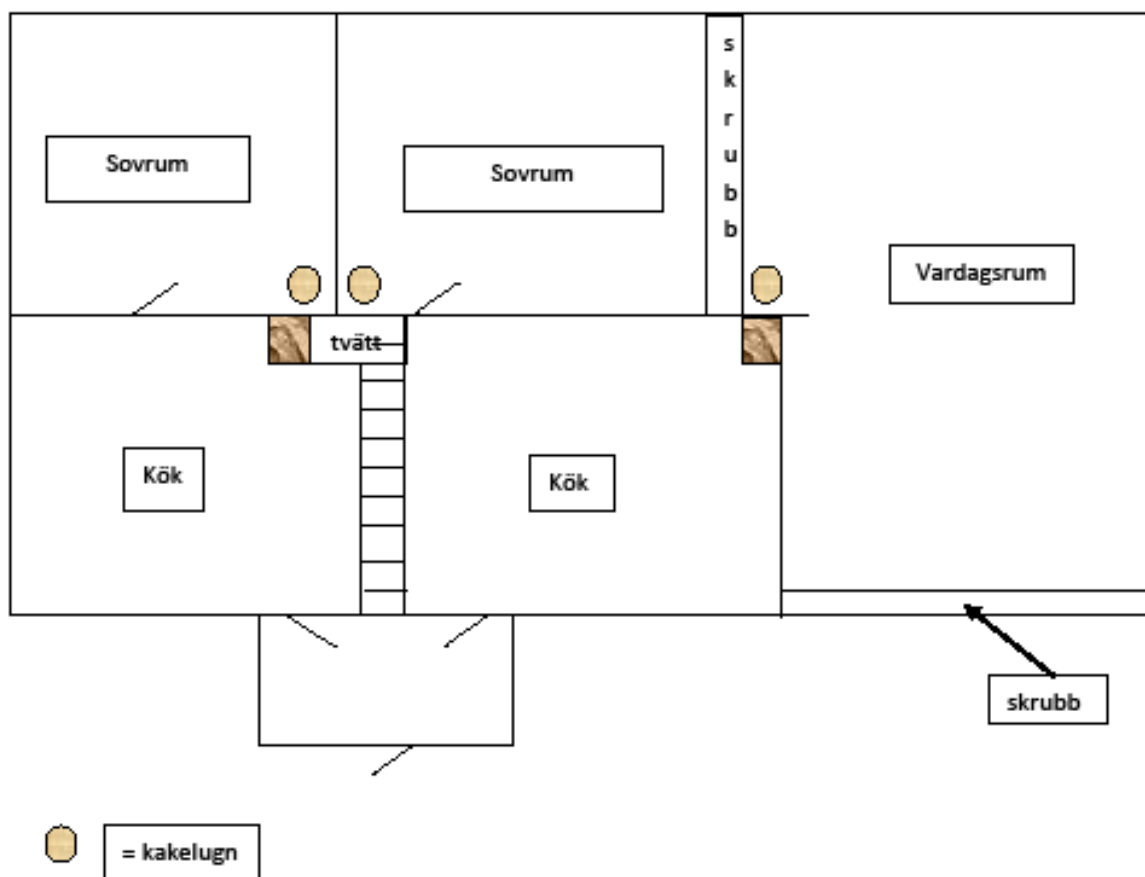

Anders, med jordbruk och allt. I huset fanns då mittenkammaren och storstugan i södra ändan och en stor kall farstu i mitten. Sen byggde pappa en varm vindskammare på vinden med kakelugn. I norra ändan fanns kök och kammare.

På 50-talet renoverades gården. Den södra ändans storstuga med öppen spis, stor bakugn och håll revs ut. Den gamla skorstenen revs. Det fanns en stor farstu mittemellan norra och södra ändan. En ny kvist byggdes. Därifrån gick man in till norra änden, vinden och vårt kök som man hade fått till stånd genom att ta av farstun och storstugan. Ett gemensamt tvättrum passades då in, delvis under vindsstegen mellan köken.

Mamma och pappa och Ethel bodde i norra ändans kök och sängkammare. Ethel sov på vinden. Norra köket blev ju lite större och längre när man tog en bit av farstun. Ragnar murade ny skorsten, hållspis i vårt kök och en kakelugn i vardagsrummet. Senare blev kakelugnen i sängkammaren och på vinden nymurad. Det fanns ingen klädskrubb från förut. Nu balkade vi en skrubb genom att ta från storstugan både på längden och bredden. Det fanns bara kallt vatten inomhus.

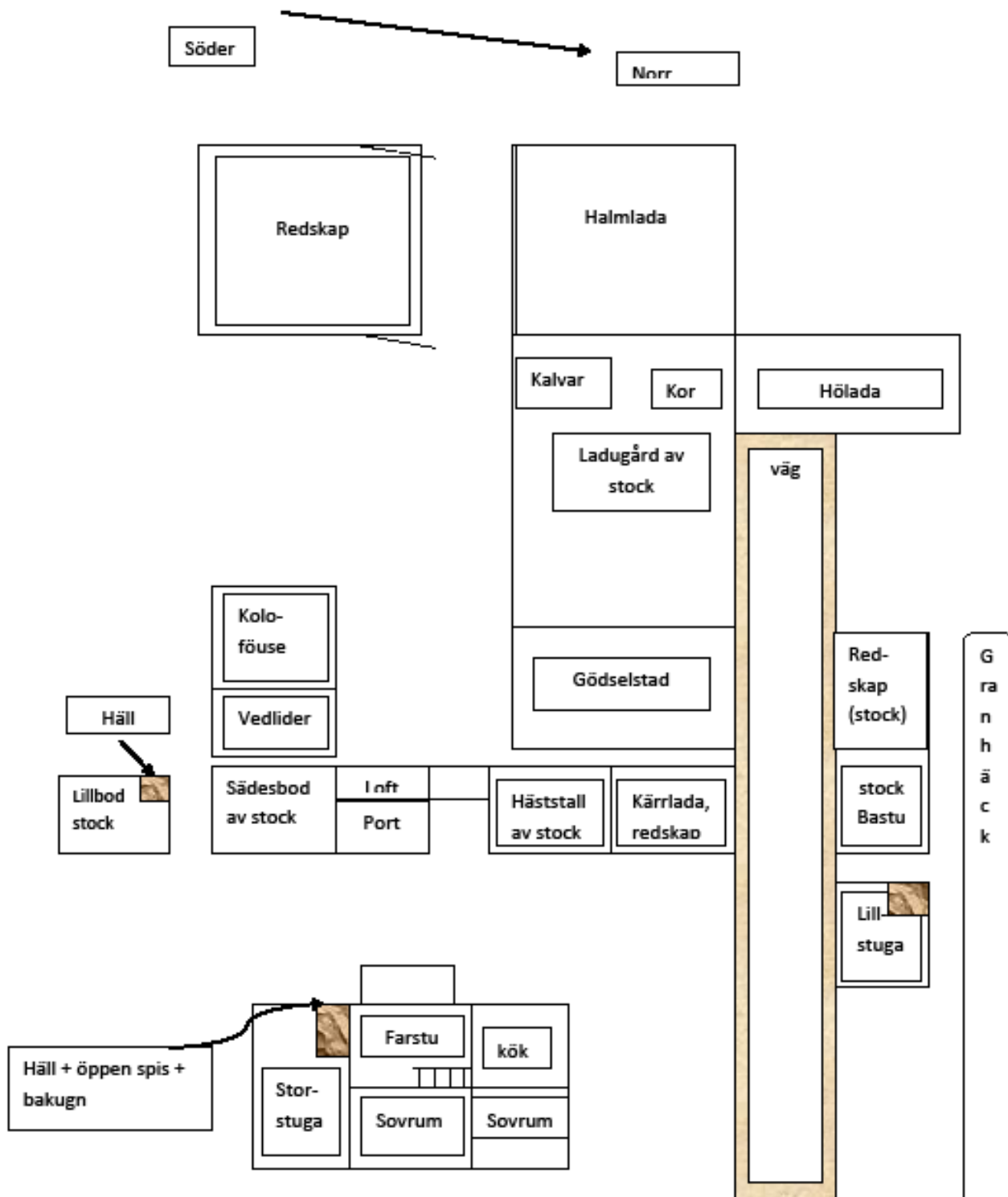
Så här såg var rumsindelningen efter att vi byggt om. Se nästa sida för hur det såg ut innan.

Två rum fanns också på vinden i den norra ändan med en kakelugn som värmdes bägge rummen. Där bodde Valdine och Heldine och Ingegerd och Ethel i olika omgångar vartefter ett äldre syskon flyttade bort. I södra ändan fanns det också enkla rum för sommaren där barnen och också föräldrarna bodde sommartid. Gården blev ombyggd enligt detta 1951. Hit flyttade Gunnel i maj 1956.

I lillboden bodde också bl.a. Valter och Ragnar sommartid. På loftet ovanför porten bodde också Åke sommartid.

Alla dessa hus har jag rivit ensam. Sånär såg det ut när Gunnel och jag började. Det var väldiga takytor som vi hann förnya då genast efter kriget när det började finnas pärtspik. Det var nog mycket större uthus än vad jag senare byggde. Själva gården sålde jag till Jakobstad för 80 000 dåvarande mk 1967. Det motsvarade cirka ett års oljeförbrukning. Köparen rev ner den själv och hyvlade upp stockarna och satte upp den på stående.

Så här såg det ut när jag växte upp. Här ser ni också rumsindelningen innan den gjordes om

Minnen från min egen barndom

Kan nog säga att jag var en pappas pojk. Oberoende om han for med häst eller ped så ville jag vara med, satt alltid på röret. Det som jag delvis minns och som har berättats mig var när Arne skulle klippa av mig mitt långa polkahår därute. Då han klippt en gång med maskin framifrån bakåt mitt över huvudet så sa jag tack och gick min väg. Men nog blev jag flintskalle för jag minns att flickorna, mina syskon, skrattade när de såg mig.

Min mamma och pappa var upptagna med arbete, så jag minns inte att de skulle ha lekt med mig. Det var nog inte vanligt på den tiden. Lekar jag kommer ihåg man lekte var t.ex. Göm en vink och Kallika.

Jag kan inte säga att jag hade något eget rum, förutom under krigstiden. William och Valdine hade flyttat. Arne minns jag lite. Han for på 1930-talet till industriskolan i Vasa och sen var han borta på praktik på somrarna vid finska orter.

Under min uppväxt har cykel alltid funnits. Den första radion fick pappa av William i mitten av 30-talet, när William själv hade råd att köpa en nyare modell. Motorcyklar började dyka upp i slutet av 40-talet och mer allmänt på 50-talet. TV:n kom i början av 60-talet.

Vad gäller dagliga göromål jag kommer ihåg kan jag nämn att kläderna tvättades i vår fors på sommaren. De värmdes vatten i en stor 60-liters gryta som de satte på stenar med ved under. Kläderna sattes först i blöt i träbunkar som pappa hade snickrat ihop. Efter det tog man upp kläderna och vred ur dem och satte dem i en bunke med varmvatten. Sen tog man tvättbrädet och satte ner det i bunken med övre ändan mot magen och började ”knugga” till det var rent. Sen sköljde man i kallt vatten och vred ur. Efter detta skulle de ännu kokas i grytan och sköljas och vridas ur för hand.

På vintern tvättades nog hemma i tvättstugan, men vattnet måste nog köras från ån. Tvål fanns nog före krigen, men blev slut då som allt annat. Då man slaktade en gris fanns det fett kring tarmarna och annat fett som inte åts. Det tog man till vara och kokade i en gryta. Fettet smälte och steg upp till ytan. När det kallnade var det bara att skära det i bitar. Denna s.k. tvål användes till klädttvätt i första hand. Det dröjde några år efter krigen innan allt blev normalt igen.

När jag tänker på min barndoms jular minns jag inte så mycket från 30-talet. Men julgran skulle det vara. Julklappar var väl hemstickade vantar och strumpor. Vid krigstiden kom det ut mycket böcker. Jag minns att de hade ett långt bord vid Handelslaget med nya böcker. Min småskoleläraressas man hade skrivit 2 böcker : ”Valter går vilse” och ”Folket i lövbrunnen”. Båda blev köpta till jul. Nog var det vanligt att man också for till julkyrkan med häst och kyrksläde (tjibickon). En började klockan 6 eller 7 med mycket folk.

Edna

Ett sorgligt minne som fastnat i minnet är när min lilla syster Edna föll i en gryta med hett vatten sittande och brände sig så mycket att hon dog efter tre dygn. Hon var född 29 juli 1928 och dog 4 juli 1932. Hon skulle just fylla fyra år. Det var Ingegerd och Ethel som skurade cementgolvet i lillstugan bredvid bastun. De värmdes vatten i en lite större gryta på spisen som de hade lyft ner på golvet. Då kom min lilla syster Edna dit och skulle sätta sig på en bänk som hade ryggstöd som hon stötte huvudet i och föll sittande i det kokheta vattnet. Hon dog efter tre dygn.

Det enda jag själv minns var när pappa kom springande med henne och satte henne i en ”vatusåv” som stod vid brunnen för att kyla ner henne. Detta såg jag genom fönstret från storstugan mittemot brunnen som fanns under nuvarande trappa. Jag minns också att pappa ringde efter doktorn, mera minns jag inte. Jag minns ingenting från de tre dygn hon levde, inte heller från jordfästningen, allt är svart.

Det har berättats att hon var så svårt skadad, att så stor del av huden lossnade när de tog av henne kläderna så hon hade ingen chans att klara sig. Hon grät bara lite, hon hade så stora brännskador att känslan var borta. De tog inte henne till sjukhuset, utan läkaren hade lämnat någon salva att smörja på kroppen. Hon dog hemma i sängkammaren.

Samtidigt hade Bengt Jungars faster ställt till bröllop på söndag, hur stort vet jag inte, det var ju Sigrids hem. Från den bröllopfesten var det bekanta som kom och hälsa på till kammaren där Edna låg. Hon levde säkert då ännu. Av detta minns jag ingenting, bara vad som berättats åt mig. Min mamma lär, av förståeliga skäl ha varit helt slut

Edna ligger vid Jungar. Före kyrkan kom gästerna hem för att dricka kaffe. Hon var tre år.

Jag kan i det här sammanhanget berätta hur det gick till när det inte fanns något kapell vid kyrkan att ha den döda i. Likkistan placerades för det mesta i gårdens ria. Likvagnen hämtades hem till begravningsdagen och placerades på gården med kistan i och locket bort för de som ville gå och titta på den döde en sista gång. Folk samlades redan före jordfästningen vid sorgehuset en 10-tiden, som bjöd på kaffe och tilltugg. För det mesta var det nog kantorn som sjöng ut förrän de for, men det kunde nog också vara andra. Att sjunga ut betydde att man sjöng en psalm innan man for iväg. Det fanns också tre stycken granar på var sida där vagnen stod. Man hade alltså huggit dem som typ julgranar. Man kunde också ha granris som man lade ut som två kärrspår ut mot vägen. Ibland hade man också ut granris på golvet där inne i huset där man hade sorg. Folk kom ju med häst och linjalakärro den tiden. Linjalakärren var den man använde till kyrkan. Det fanns en bänk där framme för två vuxna och en liten bänk där bak där två-tre barn hade rum. Linjalakärren hade resår och användes bara när man skulle till t.ex kyrkan. Kärran var kort, ca 2 meter med en liten gavel där fram så man inte skulle bli smutsig. Det var trähjul med stålband runt. Det kunde vara ett långt liktåg efter likvagnen på väg till kyrkan med ett 20-tal hästekipage. Likaså samlades man där hemma efteråt för en minnesstund med förplägnad, då var också prästen med och tal hölls. Ibland bjöd man också på mat.

Brunnen

En annan episod jag kommer ihåg slutade bättre eftersom jag sitter här idag och försöker minnas. Den 1 april 1935 fyllde min farfar 88 år, som då firades av nära och kära. Jag kommer ihåg att han fick en korgstol. Därute fanns som vanligt också en massa pojkar. Det enda som jag kommer ihåg från den dagen är att Ragnar tog och lade mig att sitta ovanpå ställningen där vingelklubben var. Sedan varnade han mig att se efter så att jag inte faller i brunnen. Jag vet inte, antagligen sparkade jag undan locket när jag släppte mig ner, för jag var liten till växten. Ner i brunnen kom jag och det var högt vatten i den på våren. Ja, vad tänker en liten grabb där i mörkret under vatten? Kommer mycket väl ihåg att jag tänkte: är det så här enkelt att dö? Jag hade ingen panik, det kändes bara lugnt och bra. Men jag flöt upp och då såg jag bara fullt med huvuden i brunnhålet och där är minnet slut. Jag har ingen aning om hur jag kom upp och ingen har sagt något och ingen har frågat eller talat om för mig hur det gick sen

Vardagen

Pappa och mamma hade fåhus med 10-12 mjölkkor och ungdjur. De hade också höns i en lada som kallades koloföuse. Det hörde väl till mig när jag kom från skolan att bidra med lite arbete som bestod i att mocka ut golvbädden. Först ut genom dörren och sen i dynghopen mitt emot. Dit for den lediga eftermiddagen.

Det kallades koloföuse för att det hade brunnit en gång, men de klarade fåhusraden som stod på 7-8 meters avstånd längs med. Koloföuse var alltså ett vedlida och en stocklada som blev brandskadade, men med nya bräder på båda sidorna gick det att ha höns där. Att de lyckades rädda fåhuset var i och för sig ett mirakel. Bengt Jungars uthus är en kopia, så såg det ut. I ändan av koloföuse fanns en lada av bräder som brann ner. Jag vet inte vilket år det brann. Det här har berättats mig. (Se skissen över hur husen låg.)

I samband med det brandskadade koloföuse passar det väl att nämna att pappa i flera 10-talsår var styrelseordförande och direktör för Nykarleby-Jeppo brandstodförening från 1921 ända till 1957 då han själv sade upp sig vid 77 års ålder.

Hit hörde hela Nykarleby, Nykarleby landskommun, Jeppo, Kovjoki, Socklot och Markby, inte Munsala dock. Allt skrevs för hand från försäkringsbrev till premiekvitton. Jag tror han fick en räknemaskin de 10 sista åren. Med tre års mellanrum skulle alla namn och siffror skrivas om i hela stor-Nykarleby, Munsala undantagen.

Premien för försäkringen skulle uppbäras i december och det gick till på följande sätt. Kassör A.V Finskas, Brages farfar, och pappa steg på tåget i Jeppo och kom till Kovjoki där de hade sin första uppbörd och vidare med hästskjuts till Socklot hos Smeds på kvällen där de låg över till följande dag. Nästa dag hade de uppbörd i Nykarleby i sockenstugan. Därifrån hämtades de med häst och linjalakärran turvis mellan Finskas och oss. Det blev vår tur och då tyckte de att jag kan fara, men jag tvekade för jag var ju bara barnet i mitten av 30-talet. Men då frågade jag om det bara fanns 1 torg i Nykarleby så hittar jag också till sockenstugan. Jag kom lyckligt till Nykabi och körde upp mot torget och där torghallen är idag var parkeringsplats för hästar och jag satte fast hästen där. Sockenstugan där de hade sin uppbörd fanns vid kyrkogatan mittemot mejeriet. Följande ställe var vid Backmans i Ytterjeppo mot kvällen. Jag hade en gång varit med pappa då de hade sitt styrelsemöte vid sockenstugan. Jag satt bredvid pappa och hanterade klubban (jag höll i klubban och klubbade av enligt pappa anvisning), därför hittade jag dit.

Min pappa anlätades också vid bouppteckningar, han gjorde upp köpebrev m.m. Han var agent och sålde gravstenar åt Gamlakarleby stensliperi, likaså åt Pargas kalk. Kalken var okänd bland bönderna, så därför måste han ut på fältet som något visste.

Skolan

Blev inskriven i lägre folkskolan i Gunnar den 29 augusti 1934 och högre den 1 september 1936, som det hette på den tiden.

Det var alltså fråga om två olika byggnader. Småskolan bestod från norr räknat av en läsesal, en smal tambur och två rum. I södra ändan fanns ett kök och en kammare som fungerade som lärarrum. Lärarinnan Ingeborg var gift med författaren Johannes Åkerholm. Där föddes två barn. Skolan stod på vänstra sidan av vägen sett från Toms. Lars Forsgård var närmaste granne med bara Lars väg in till tomten (gården) sin emellan. Landsvägen var bara på 15 meters avstånd på framsidan. Ett litet uthus med utetupp och vedförråd fanns på baksidan.

Jag kommer inte ihåg nåt speciellt från skoltoden, men jullekarna och sångövningarna tyckte jag om och på julfesten sjöng vi av hjärtans lust. Mamma berättade att vi var två, Eskil Bro och jag som överröstade alla andra i kören! Jag kommer ihåg att det var trångt på julfesten. Festkläder ska man ju inte tala om på julfesten, men skilda söndagskläder hade nog alla. Man ska dock inte jämföra med hr det är idag. Jag minns att jag tyckte mycket om ringlekar, då fick man sjunga av hjärtans lust.

Ingen vattenledning fanns och ingen brunn, så vatten hämtades med ämbar från bäcken som rinner mellan Forsgårds och Elenius. Vem som höll upp vaken på vintern vet jag inte, men upp var den, det minns jag. Kokad mat fick vi ju inte heller, så vi hade våra smörgåsar och vår mjölkflaska med oss. Jag minns inte av att nån skulle ha behövt vara hungrig. Vi hade ju vår lilla mjölkflaska och smörgås med oss, något pålägg minns jag inte till. Ingegerd har berättat då det inte fanns smör i skåpet, då gick det bra med en smörgås utan smör.

Kommer inte ihåg så mycket av skolarbetet, men en sak minns jag tydligt. Det var ett stort problem i 1:a klass – den tryckta 4:an. Till sist tog jag mod till mig och gick till kamraten framför och tittade. Han sa att det är som en stol upp och ner, Tänk!

Vi hade religion, läsning, skriftliga övningar, hembygdslära, geografi, räkning, geometri, teckning, väl-skrivning, handarbeten, gymnastik, lek och idrott samt sång.

Flickorna höll på med sitt bollspel mot någon vägg, strintomora eller kurragömma. Pojkarna höll på med kalinka, göm en vink m.m. och så småningom fotboll.

Den första september 1936 började jag i högre folkskolan i Gunnars som det hette på den tiden. Det blev ju sammanlagt 2 + 4 + 2 årig aftonskola med en lärare som hette Tomas Liljeqvist. Han var alltså ensam lärare för fyra klasser. Som vikarie då han var på kurser hade han sin egen dotter Thora som också var lärare, men hade ingen tjänst då.

Skolan bestod av två rum samt lärarbostad. Klassrummet samt den s.k. slöjdsalen som samtidigt var gymnastiksal och matsal där satt vi på våra slöjdbänkar och åt våra smörgåsar och medhavd mjölkflaska. Det fanns ingen kokerska eller vattenledning heller för den delen. Brunnen fanns på gården, därifrån hämtades vattnet med ämbar. Det fanns två st. kakelugnar i skolsalen och en i slöjdsalen som eldades med ved som pojkarna för det mesta bar in och lade i en vedbänk. Det fanns ingen städerska. Det var 2-3 flickor i gången som var dejourer. Det for tidigt på morgonen för att hinna elda de tre plåtugnarna klara till klockan 9 då skolan började. Efter skolans slut måste de lämna kvar och städa de två rummen samt tavlan.

Ämnen i avgångsbetyget var Religion, modersmål, läsning och skriftliga övningar, historia, hembygdskunskap och geografi, naturkunskap, hälso- och nykterhetslära, räkning och geometri, teckning, väl-skrivning, handarbete, gymnastik, sång och harmonilära.

Antalet elever var väl 8-10 på varje klass och det gick väl normalt tills vinterkriget började 30 november 1939 då skolan, enligt betyget, slutade 5 december. Alla skolor höll nog upp till den 13 mars 1940 när det

blev fred. Vi måste gå två månader istället på hösten. Mitt avgångsbetyg är daterat 2 november 1940. Under vinterkriget, då skolan alltså var stäng, körde jag vatten varje dag från ån åt djuren på förmiddagen. På samma gång var Alf Elenius pappa Alfred där. Han sade "Jag tror int' de' var na langan fred". Tyvärr stämde det alltför bra. Kommer tydligt ihåg det, för jag tyckte inte om det han sa. Då återstod ännu 2 års s.k. aftonskola, jag gick bara vårterminen 1941. Försättningskriget började midsommartiden 1941 och pojkar blev inkallade i början på juni, så det var krigstid igen.

Från att ha fått börja köra vatten åt korna under skoluppehållet som 13-årig och plogat allt som 14-årig tills jag gick i pension var det väl självklart att jag skulle vara den ena som skulle bli bonde. Jag var ett år i Kronoby lantmannaskola, som idag är Lannäslund, vår- och höstterminen 1950. "He heiter jo han som int dåger ti na ana han var till bond". Ragnar for till Närpes på murarkurs första sommaren efter kriget.

Här är jag som elev i lantmannaskolan

Krigsminnen

Vad gäller kriget ska jag berätta några minnesbilder som har fastnat. De blev inkallade hösten 1939 på så kallade reservövningar, då de bl.a. befäste gränslinjen. William, Arne och Valter fick sina inkallelsebrev och hamnade till Karelen. Jag kommer väl ihåg då läraren kom in till klassen den 30 november 1939 och sa att nu har ryssen gått över gränsen och med sina bombplan och bomber spridd död och förödelse vid gränsen och Helsingfors b.a. Kommer väl ihåg när jag kom gående från skolan samma dag och just kommit hem så for en militärklädd person från oss med cykel mot Silvasthålet. Men så tittade han tillbaks och vände om. Det var Arne som hade fått en kort loma och hade hört i radio på morgonen att alla som är på permission ska återvända till sina truppförband så snabbt som möjligt. Vet inte om han var hela dygnet hemma. Det var ett bedrövligt avsked. Ingen var på permis under hela krigsvintern om de inte blev sjuka

eller sårade och slapp på sjukpermis. Villiam fick en explosionskula i armen och var nära att både förblöda och förfrysa sig innan han fick hjälp. Ragnar som var hemma då ännu till februari månad hade mycket vaktjänst både i kyrktornet och vid samlingshusets tak där de hade en takticka för att spana efter misstänkta terrorister. Ragnar blev inkallad i början av februari 1940 och var efter en månads utbildning i Helsingby utanför Vasa på väg till stridsfälten. De var 30 km från Viborg då det blev fred. Efter freden hamnade de till Åland, han hade ju sin militärtjänstgöring kvar. Det ryktades allt mellan ett och två år. Det blev fyra år och nio månader i ett sträck i det militära. Pappa hade alltså fyra söner i kriget och en häst. Alla kom tillbaka med livet i behåll, med mer eller mindre sviter.

Jag var ju 13 år då vi slutade skolan 5.12 1939 och började genast hjälpa till. I synnerhet efter att Ragnar for i början av februari körde jag allt hö och vatten hem och gödseln bort. Pappa hjälpte till vid lastningen. Det var ju häst och handkraft som gällde. Avgångsbetyget är daterat 2.11.1940, sen gällde nog bara arbete. Valter var ju då hem så vi var ju två med alla körslor i skogen och hö! Det här gäller hösten -40 till våren -41. Kriget började för midsommar.

Våren 1941 var jag harvpojke åt Lönnvik. Vi började med övergödning, för hand, av vallarna som var mycket tungt för en liten 14-åring. Sen var det att traska efter harven och köra och sprida ut ”dyndjon” för hand som nog tog minst 3 veckor m.m

I juni 1941 blev Valter igen inkallad och jag hemkallad. Det blev höbärgning och jag körde vår 2-hästares slättermaskin till lust och leda. Då det gällde stråsäden, var det nog pappa som fick ta över, då det skulle samlas i hopar och bindas till julkärvar! Arbetskraften bestod av pappa, Ingegerd och jag ända till hösten 1944 i oktober-november då både Valter och Ragnar kom hem. Själv hade jag fått uppskov från 1 maj 1944 i 6 månader. Det var i april 1944 som mitt sällskap for. Alla var i 17-års ålder och vid vapenstilleståndet i september 1944 blev de sända till Porkkalaområdet för att skörda och ta upp potatis och få bort så mycket som möjligt förrän ryssarna övertar det. Sen blev de hemskickade och hann vara inne i ca 6 månader som inte blev räknade till tjänstgöring och den 2 oktober 1946 blev vi inkallade i normal ålder. Det blev 9 månader med 3 månaders slutpermission. 18 juni 1947 blev jag civil och följande dag hade Valter och Rakel bröllop hemma hos oss.

Valter och Rakels bröllop

Det bröllopet gick till som så att först var det vigsel i kyrkan 18 juni 1947. Sen kom de inbjudna till bröllopsgården. Det kunde vara flera hundra den här tiden. Först gratulerades brudparet. Sen blev det kaffe och efter det så skålades det i lemonad på danslaven som de hade byggt på andra sidan landsvägen. Den var byggd med talkokrafter med upphöjd estrad för dansorkester som då spelade under skålandet. Sen blev det middag som då bestod av potatis och köttsås samt risgrönsgröt och fruktsoppa, om det fanns att köpa så snart efter krigstiden. Pappa hade slaktat nåt djur, så kött fanns.

Först efter att alla munnar hade mättats blev det dags för brudvals och sen allmän dans som pågick ända till småtimmarna med ännu en omgång kaffe och ett nattmål medan dansen pågick.

Maten kokades i stora grytor som var placerade på stenar framför nuvarande fähus. Kockar och upppassare var som vanligt frivilliga grannar. Egen mjölk räckte ju inte till vid såhär stora bröllop, så det var vanligt att grannarna kom med tillskott kvällen före.

Fler krigsminnen

När vinterkriget bröt ut uppmanades folk att bygga skyddsrum för eventuella flyganfall. Jungarborna grävde ner en gammal stocklada vid torrlandsskogen (Vid Erik Strengell) med stockar och jord till tak. Ragnar, som då ännu var hemma, var med ”jag bara minns”. Där kom vi att sitta många gånger under vin-

terns lopp. De hade satt halm på golvet. Det var ju en kall vinter med klart väder. Jag kommer ihåg att mamma sade sådana klara dagar att ”nu får vi nog börja ställa oss till skyddsrummet” då klockan blev 12-13. Vi såg inga plan, men Vasa blev ju bombat många gånger under kriget på vintern. Det fanns stolpar nergrävda med jämna mellanrum med en ca 1 meter lång järnvägsskena som var upphängt i ett T-stycke som de slog på med slägga när det var flygalarm. Meddelande kom ju från högre ort. Ragnar skötte vår stolpe som fanns vid vägkorsningen till Lindgrens, samt deltog i vaktandet uppe i kyrktornet och vid ungdomslokalen. Där hade de gjort hål både på innertaket och vattentaket. De spanade efter misstänkta spioner eller terrorister! William och Arne, som inte bodde hemma, och Valter hade ju blivit inkallade redan på höstsidan 1939 medan Ragnar blev inkallad i början av februari 1940. De var en månad på utbildning utanför Vasa och blev sedan skickade till fronten. De var 30 km från Viborgfronten när det blev fred den 13 mars 1940. Det talades om två års värnplikt då efteråt, men det blev nästan 5 år i ett streck innan de blev civila.

Pappa hade alltså fyra söner i kriget samt hästen Fux. Ingegerd var också med på hemmafronten, hon laddade granater vid Kiitolafabriken. Själv skulle jag ha hamnat in i kriget i april 1944 som 17-åring. Men jag fick 6 månaders uppskov och då blev det ju vapenstillestånd den 16 september 1944.

Sen gjorde jag min värnplikt 2 oktober 1946 till den 17 juni 1947 med tre månaders slutpermission, allt enligt vapenstilleståndet.

Jag måste berätta om Fux som skrattade när han kom hem. De ringde från station att vi skall komma och hämta hästen för ingen vågar ta ut honom. Han hade bitit örat av en soldat. Jag for glad som en fågel gående utmed banan. Då såg jag på långt håll att de hade fått ut honom från vagnen och han stod fastbunden vid en stolpe och hade skrapa ner sig ordentligt. Jag ropade ”Fux!” på långt håll och han svarade med det samma. Åtarseendets glädje var stort på båda sidor. Jag tog lös honom och kastade mig på ryggen. Han behövde inte styras och fort kom vi hem. Redan vid Bengts, alltså grannen, började han sträcka på nacken så att han skulle se dörren till stallet och ”håkra” hela tiden. Det var då jag steg av och tittade honom i ögonen och vi skrattade båda två!

Närmast var bombplanen på fastlagstisdagkvällen 1944 då de bombade både i Jakobstad och i Nykarleby på flera ställen. I Jakobstad omkom nog flera personer, men Nykarleby klarade sig utan offer. Bomber föll bl.a. i älven och mera utanför stan. De släppte först lysbomber över Jakobstad som lyste ända till Jeppo.

De få bussar och bilar som fanns måste ha en ”mössärm” av plåt ovanpå lyktan så den inte lyste för högt och långt.

Tekniken går framåt

Det var ju bara hand och hästkraft som gällde ända till 1950-talet. 1951 körde jag hem vår första ”Grälle” från Vasa. Det tog ju sina 5 timmar för en ovan förare. Vi hade ju också beställt en David Brown i Jakobstad, men Arne som hade goda kontakter i Vasa fick snabbar tag på en traktor. Vi fick också köpt en 2-skärig plog och en harv på 2,10 meter, vår första mjölkmaskin, en ny modern potatisupptagare som satte i lådor, en traktorsjälvbindare, den var också den första i Jeppo, hästdragna fanns sen tidigare. Potatisupptagaren var också den första av sitt slag i Jeppo, när potatisen t.o.m. kom direkt i lådor. Det kom folk för att titta på den också lite längre bortifrån.

Skolor

Det fanns sju skolbyggnader: två vid Gunnars, två vid Måtar, två vid Bärs och i Jungar skola, som ju fanns vid järnvägen i Silvast, var både små och folkskolan under samma tak. Dessutom hade den s.k. af-

tonskolan från min tid blivit 2-årig fullständig skola som de höll i en gammal kommundgård som fanns på samma plats som skolan i dag. Jungar skola var ju stängd under vinterkriget och där laddades också granater.

Enligt Historik över Jeppo fanns det år 1900 2794 personer, för att 1980 röra sig kring 1300. 1945 föddes 24 flickor och 19 pojkar. 1980 föddes 8 flickor och 8 pojkar.

Butiker

Det fanns många butiker förut. Jeppo-Oravais handelslags gamla butik fanns strax på norra sidan av stansvägen. På högra sidan, där radhusen finns, fanns en Brunells diversebutik. På vänster sida i korsningen till Purmo fanns en privat butik där man mest sålde garn och tyger m.m. Därefter kom Helsingfors Aktiebank och vidare Sundells gamla bageri och butik samt ett litet kafé. Mittemot på andra sidan vägen fanns en större tvåvåningsgård med boningslokaler på vinden och östra ändan. I neder våningen fanns ett kafé på 2 rum och kök.

Nya Handelslaget började byggas lite före krigens, man hann gjuta källarvåningen innan krigsutbrottet. Under kriget stod det så gott som still, det fanns ju inte byggnadsmaterial ens. Där Jeppo Kraft är idag var också en diversebutik med mjöl och gryn och allt möjligt. Mittemot var ett bageri. Mittemot på Jungarvägen hade Varma OTK sin diversebutik + i Gränden före Granbäckes börja. Vid Kyrkbackan fanns Ströms diversebutik. Vid Kulas verkstad vid Måtar fanns en liten privat butik.

SOK:s filial byggdes på 30-talet i Jungar. Dessutom hade O.T.K. Warma inhyrt en filial i dåvarande Liljeqvist gård. Det är alltså gården mitt emot Glenn Strengells gård.

Vad gäller utbudet fanns inte frukt, kaffe eller risgryn. Det dröjde till 50-talet innan det blev vanligt på butikshyllorna. Vi odlade allt vete själv, liksom all spannmål. Bro vetekvarn fanns i Voltti. Socker, mjöl och vetemjöl fanns nog i butik, men allt var ransonerat. Likadant var det med mjölk, kött och smör, en viss mängd per person fick man köpa. Under senare delen av 50-talet upphörde ransoneringen slutgiltigt, ransoneringen kom i samband med kriget.

En bonde behövde inte vara hungrig, vi odlade ju all mat själva, men i städerna var det nog värre. Det var brist på allt: skor, kläder och cykeldäck. Jag kan säga i det här sammanhanget att jag var nöjd med att resa till Dragsvik den första oktober 1946. Jag var utan allt i det skedet. I Dragsvik fanns ju allt man behövde av kläder, skor m.m.

Jordbruket

Pappa och mamma hade ju sitt jordbruk, 27 ha, som de köpte av sin broder Anders när han for till Amerika efter att ha blivit änklings. De hade, vad jag minns, 10-12 kor, ungdjur samt 2 modersuggor. På 30-talet hade de också höns. Hästar fanns det också på gården 2-3 st. Jag har nog plogat med tre hästar också. Vanligast var det med 2 st. Det var ju bara häst och handarbete tills vi fick köpt vår första ”grålle” som jag körde hem från Vasa 1951. Då köptes också plog, harv, gödselspridare, baklastare, slaghack, potatismaskin som satte allt i lådor, självbindare samt konstgödselspridare.

Före kriget och ända till slutet av 1940-talet skedde allt med hand- och hästkraft. Importen var ju också stoppad hela krigstiden. Det var brist på allt. Vi beställde en David Brown vid Haldin o Rose i Jakobstad ca 1949. Men Arne lyckades få loss en ”Grålle” före det i Vasa. Den hade bensinmotor. Det var nog först på 1950-talet som mekaniseringen kom igång och det småningom fanns en traktor i varje gård.

Jag måste berätta att det första under som skedde efter kriget var nog när vi fick byta ut ”skrapelkärrorna” mot gummihjul.

Valter och jag ägde alla maskiner tillsammans och vi arbetade tillsammans tills Gunnel och jag blev egna bönder 1 maj 1956.

Självbindaren blev inte så långlivad. När vi kunde köpa skördetrösken bytte vi bort självbindaren till en slaghack. Skördetrösken nummer ett var 1963 års modell och den andra 1978 års modell.

Bakgrunden till köpet av den första trösken var att hösten 1963 var mycket regnig. Säden var övermogen och det höll på att bli sent på hösten. Vi hade inte kommit igång med självbindaren och de några som hade tröskor tröskade åt sig själva när det gick. Vi tog kontakt med Larsen (SMK) som sålde Sampo tröskor. Vi for och titta på en Sampo ända till Kaustby och småningom blev det affär. Den kostade 17 000 mk och det var en säcktröska. Sen när vi hade skaffat riktiga kippkärror med höga sidor bytte vi till en tanktröska 1978.

Jag hann med fem traktorer. En av dem har Tom ännu kvar, 585:an 1979 års modell.

Som du märker så har jag varit på hemtorvon hela livet förutom 9 månader i Dragsvik och en vår- och hösttermin i Kronoby lantmannaskola. Där har du min skolgång.

Sen när vi hade traktor tyckte Arne vi skulle skaffa kompressor med borraggregat och jag for till Vasa för att borra för grunden på hans byggen. Det här var alltså före 1956 då Gunnel och jag tog över jordbruket. Det var ju berg överallt, mer eller mindre. Det här gjorde jag alltså på ledig tid, på vintern i synnerhet. Pappa och mamma och Ethel skötte föusi. Valter och Rachel hade ju flyttat till Svartbacken och tagit med sig halva besättningen, så nog behövdes det extra pengar. Jag tog också mitt yrkeslastbilskort då jag var i Vasa. Arne hade ju egen lastbil och förare, men vid grävning av grunden gick det i två-skift. Då körde jag det ena skiftet och alltid då det behövdes. Om jag körde lastbil skötte någon annan om bormaskinen.

Vårvintern 1956 var jag i Gamla Karleby på militärområdet och borrade. De grundade för en matsal och tänk, allt lastades med skyffel och handkraft. Inga grävmaskiner användes! Jag körde buss mellan Gamla Karelby och Kronoby och hade nattkvarter hos William och Olga på folkhögskolan. William var ju lärare där.

Ännu 1970-71 hade jag jobb med kompressorn då jag var och borrade två vintrar, delvis i två skift på vårvintern, när riksåttan byggdes mellan Storsved och Bennäs. Valter och jag turades om.

Jaktminnen

Nu skall jag berätta lite jaktminnen från krigstiden. Arne, Valter och Ragnar hade ju sina hagelbössor redan på 30-talet: 1 st 1-pipig och 2 st 2-pipiga. Hela krigstiden fr.o.m. hösten 1941, före det hade ekorrarna varit fridlysta många år, var det lov en viss tid att skjuta ekorrar – och det var mycket av den sorten. Arne hade hämtat hem en spetshund nångång och det visade sig att han var bra att spåra ekorrar. Jag körde nog hem hö och vatten, men resten av tiden var jag nog i skogen med Disa. Jag behövde inte tänka på arbetet i föusi så jag var i skogen tills det blev mörkt. Jag kunde få upp till 14 ekorrar på en dag. Jag fick nog över 100 st på en säsong. Jag kommer inte ihåg om det var lov att jaga 2 veckor eller 1 månad.

Det var modernt med ekorrboar runt halsen för alla damer. Jag tror jag fick 2 mk för varje ekorre, så jag förtjänade faktiskt bra. Det var ju nästan lika bra som då jag var harvpojke vid Kauppas-Johannes våren 1941. Då gav han mig 30 mk om dagen och det var nog bra det också.

Jag fick också 8 st bisamrättor i tre st kassar i älven samma vår och förtjänade lika mycket med dem .

Under krigstiden fanns det också mycket fisk i ån. Jag ska berätta om en fångst i forsen. Gunhard Laxén hade berättat att han hade lagt ut en liten kasse vid stranden och vittjat flera gånger under dagen och fått mycket abborre. Jag tog min kasse och for över på gångbron som fanns på plats efter islossningen och satte

ut på andra sidan av forsen. Följande morgon hade jag 56 st större och mindre abborrar i kassen. Följande morgon var nog fångsten mindre, mer än så kommer jag inte ihåg.

Det fanns mycket skogsfågel krigsåren och åren efter det. På hösten när havren var bortbärgat (i skylan) for jag i mörkret tidigt på morgonen till Övransmossen bl.a. och hade två st lockorrar med mig som jag satte vid någon lada där det hade varit havre. Själv satte jag mig i dikeskanten i skydd av videbuskar och väntade att det skulle bli ljust. Då sökte de sig ut ur skogen för att äta. Jag hade satt lockfågeln på marken och orrarna satte sig först på taket. Då var det bara att ”räpa til”. Då man använde lockfåglar kom de sen tillbaka. Som mest fick jag sju orrar på en morgon. Det var vi Christers ”Kärri”. Då fick jag tre fåglar på ett enda skott. Senare på hösten när löven hade lossnat for jag till ”Kyton”, som nu är vår, och satte upp en lockorre i en björk medan jag själv satte mig i en risikoja. Rekordet där är sex orrar.

Några harar har ju nog hamnat i grytan, men i ”mindre skala” samt några tjädertuppar. Jag kan nog säga att jag var självlärd jägare.

Den där krigsskatten, Karelarskatten, hade pappa hand om. Den var ju extra förutom vanliga skatten. Den tror jag blev betald 1955-56. Jag minns inte hur stor den var, men säkert var den kännbar. Nog var man glad när den slutligen var betald.

Konfirmerad

Jag blev konfirmerad midsommaren 1943 av Runar Söderholm. Karl-Johan Sikström var kantor. Vi var 11 pojkar och 11 flickor. Även om min konfirmationstid var mitt under kriget var den egentligen normal. Det man märkte av var att om någon hade stupat, så tackade man för dem i samband med gudstjänsten.

Skriftskolan inleddes på hösten, antagligen i slutet av oktober. Vi gick då i Måtar småskola efter att skoleleverna hade gått hem, kanske ca 16 framåt. Skolan finns än idag kvar, granne med Martin Sandberg. Senast har den använts som butik. På våren började vi i bönehuset kl 16 och slutade i kyrkan. Jag var också två gånger på läsförhör, en gång före och en gång under skriftskoltiden – på våren. Jag blev också förhörd av kantorn på hösten, av prästen på vårvintern i katekesen och bibliska historien.

Ungdomsföreningen

All ungdomsverksamhet hade ju legat nere under krigstiden men kom igång igen 1945 då det blev fredliga förhållanden igen. Kemijärvborna måste ju evakueras då tyskarna skulle köras ur landet. En del av dem kom då till Jeppo och de hade sitt kommunalkansli inhyst i ungdomshusets serveringsrum, så det var lite till nackdel.

Jag kom med i Jeppo Ungdomsförenings verksamhet genast och blev redan från början också invald i styrelsen. Föreningen var uppdelad i fyra kretsar som turvis skulle sköta om program vid olika medlems- och andra fester. Själv blev jag ordförande för Jungar-Gunnars krets. Ordförande skulle se till och ansvara för att det blev en programafton. Jag ”hamna att vara” hela föreningens ordförande 1951. Vi hade blandad sångkör, folkdanslag samt teater och sketcher. Alla övade i Ungdomslokalen. Jag var med i allt, dessutom var jag med i fotbollslaget med JIF som också tränade på vintern i lokalen (jumpa). Det fanns också ett gymnastiklag där Valter och Ragnar var med. Det var nog inga problem med fritiden, för jag var med i allt efter förmåga.

1946 stod Jeppo värd för den första gemensamma sångfesten inom Nykarlebynejdens sång- och musikförbund, som då omfattade Jeppo, Munsala och Nykarleby körer. Det var också tävling i violinspel på programmet. Det spelades mest gamla danslåtar. Festen ordnades i början av juli och festplatsen var vid ån bakom mejeriet. Det var mycket arbete hela veckan före. En sångestråd skulle byggas för de många körer som övat tillsammans. En stor sådan, för det var många sångare med genast efter kriget. Sittplatser

skulle ordnas. Pålar slogs ner i marken och plankor sattes löst ovanpå. Söndagen kom med en molnfri himmel och mycket folk. Vad mera kan man begära efter en litet regnig vecka före. Sångfesttåget gick från Uf-lokalen via handelslaget ner till festplatsen med mycket folk, både åhörare, sångare och spelmän. Sen var det ju dans på kvällen.

Senare samma sommar hade de hela svensk-Finlands sångfest i Ekenäs. Man hade byggt estrader på Dragsvik skjutbana och tusentals sångare samlades där. Vädret var fint, nästan för varmt. Dit hade de beställt ett skilt tåg för alla österbottningar. Det var ett långt tåg med bara godsvagnar som de hade inrett med en lave av plankor i vardera ändan. Det var ingen vidare komfort att tala om. Det var väl med samma vagnar vi for till Dragsvik senare på hösten. Den resan tog över ett dygn i oktober 1946 (2 oktober).

Vi var också till Helsingfors 1950. Då var Gunnel också med, men jag minns inte desto mer från den. Den hölls nog i en stor hall.

Den här bilden är tagen 1950. Jag är ju längst upp till vänster och Gunnel fjärde från vänster. Här sällskapar vi inte ännu. Bilden är tagen bakom Jungar skola (Sparvbackan, på andra sidan järnvägen vid Silvasten). På övre raden ser ni också Paul Forsgård och näst längst till höger Yngve Forsgård. Lärare Runar Nyholm från Gunnar skola står nere till höger. Han var dirigent.

Det ordnades också annars många fester, både medlems och andra årstidsfester med mycket folk och där var ju de här grupperna självklara medverkare. Vår kör deltog även i Vasa vid Sandvikens sportplan och vid Korsholms ruiner en gång. Vår folkdansgrupp deltog i en folkdansstämman, även den vid Sandvikens sportplan och en annan sommar i Oravais vid sportplanen där. Likaså vid sångfesten vid Kuddnäs med både kör och danslag.

Hösten 1948 övade vi in en helaftons teater under ledning av Oskar Brors från Vörå, som hette ”svenska John går i land”. Där fick man pröva växelsång.

Det var ett lustspel som räckte knappa två timmar. Vi var 9 st amatörskådespelare. Det ingick en del sång i spelet och bl.a. en växelsång som jag och en dam utförde. Runes pappa Lennart Norrgård ackompanje-

rade alla sångerna på sitt dragspel. Jag spelade en chaufför med stövelbyxor, kängstövlar, rock och riktig chaufförmössa. Kängstövlar var alltså stövlar med finare läder som även kallade söndagsskor eller jazz-stövlar. Man kunde alltså ha dem på danser också. Man hade alltså rock och påsabyxor som smalnade nedanom knäet. Byxorna skulle vara instoppade i stövlarna.

Här är ensemblen som turnerade: Fr. v. Ragni Dahlsten, Valdemar Back, Gun-Britt Sandström, Edgar Jungarå, Gösta Häggström, Anita Eklund (På stegen), sittande Georg Heikfolk, Gerda Hongisto (Gunnels kusin), jag och Ines Forslund

Efter premiären i vår lokal började vi turnera. Vi turnerade med den vintern 1948-49 mellan Nedervetil i norr, Purmo i öster, Helsingby utanför Vasa i sydväst. När vi spelade i Vörå därifrån vår regissör var satt de och rökte under föreställningen. Man såg bara röda prickar när salen var mörk. Det var mycket folk på föreställningarna för det mesta. Ungdomsföreningen hade hyrt en lastbil med en "låda" på och plankor att sitta på. Man behövde ju inte svettas precis. Vi började lasta på bilen lördag eftermiddag nån gång, beroende på vart vi skulle. Vi hade med egna kulisser och all rekvisita för scenen. Jag måste berätta när vi skulle till Kerklax via Vörå för att hämta en medspelare från folkhögskolan och därifrån tvärsöver till riks 8:an och det blev "ruskväder". Inga plogbilar syntes till. Det blev ett mockande och backande nästan lika mycket. Klockan var 12 på natten när vi kom fram. Men tänk att folk fanns kvar och eldade i sina kaminer. Man kan säga att vi spelade på småtimmarna. Efter föreställningen slapp vi inte hem, vägen var blockerad av flera bilar som hade fastnat där utanför under natten. Jag kom inte hem förrän på söndagkväll. Det var den gamla krokiga vägen till Vasa då ännu.

Det var alltid dans efteråt. Vi hade också orkester med oss. Runes pappa Lennart spelade dragspel, Paul Forsgård fiol och sång, brodern Yngve gitarr och sång, Ragnar saxofon. Jag minns inte vem som spelade trummor. Man kan nog säga att det var en hunger efter allt uppehåll under krigstiden. Ännu 1951 då jag

var ordförande hade vi mycket folk på våra dans-, program- medlems- och särskilt julfesten och nyårs- vaka då det var mer än fullt.

Motorcykeln

I början av 1950-talet var jag efter höstarbetet mycket i Vasa på Arnes byggen. Jag köpte en gammal lastbilsram och nya hjul med Hakkapeliittadäck på från Hartmans. Jag for till en riktig smedja och resultatet blev en riktig vinkflaka. Men det var enbart handkraft som gällde, det fanns inga kippvagnar på den tiden att köpa. Jag körde allt möjligt från början: jord, stenar, tegel, cement m.m. Jag skaffade stenborrnings- aggregat och kompressor. Det var ju berg och stenar på alla tomter där Arne byggde och vi hade ju traktor. Arne hade ju lastbil så han tyckte jag skulle skaffa lastbilskörkort så jag kunde hoppa in när det behövdes. Tidigare hade jag bara motorcykelkort. Jag fick mitt kort och kom att köra mycket. I synnerhet när de började på nya tomter gick det i två skiften och jag körde det ena skiftet. Då hade jag en annan som jobbade vid borrhaggaget. Jag tyckte bättre om att köra lastbilen. Tänk att all jord lastades för hand från första spadtaget i början av 1950-talet och dessutom den sten som de orkade med. Det enda som fanns var en kran på tre stycken ben (av trä) med en elmotor och vajervinsch. Med den lyfte de stora sprängstenar en och en eller så kunde man använda en låda dit man för hand kunde plocka mindre stenar som sen kranen lyfte på lastbilsflaket.

Hade köpt min motorcykel på våren, en Monark 125 kubik, 51:ans modell. Det var första året som det allmänt gick att få tag i åtminstone de svenska Monark- eller Husqvarnacyklarna. Den gick kanske 80-90 km/h. Jag hade varit i Vasa i arbete och var på väg hem den sjätte juli 1952, det var en lördag. Jag mötte Valter vid Fogströms (Gröitas åkern) med häst och ”langflakan” där Christer, tre år, låg. Samtidigt var Mietala mjölkkusken på väg hem från mejeriet med skummjolk till de bönder som var på hans ansvar. Jag skulle passera mjölkkusken på vänstra sidan och (kastade en blick på Christer till vänster och hann inte väja tillräckligt utan resultatet blev att jag körde på ”klanukuskkärran” bakifrån. Både motorcykeln och jag flög över både kärra och häst. Jag vet inte hur, men där låg vi, både jag och cykeln, långt framför hästen. Jag skulle stiga upp, för jag kände ingenting, men det gick inte. Då tog jag tag i högra benet och märkte att det var alldeles av. Då ropade jag åt gubben att han kan sluta med sitt ropande som han höll på med och lugna ner sig, benet är av. Kusken i fråga hette Antti Huhta och var dräng åt Lars-Erik Elenius pappa.

Valter drog mej till sidan av vägen och där låg jag ganska länge och väntade under tiden att Valter for för att hämta hjälp. Men det fanns ju inga privata bilar på den tiden. Men Manne Bergman och Gunnar Norrback hade öppnat ett garveri i Jungar mejeri och de hade en personbil, till all lycka. De kom körande dit där jag låg. Jag tänkte att ”dit kan ni inte lägga mej”. De tog i mej i varsin ända – då ramla foten ned, när benet var helt av. De måste ta i byxbenet vid foten och då gick det bra – foten följde ju med - och de fick mig in i baksätet på något vis. Almqvist satte mig 3-4 veckor i sträckförband i Nykarleby, sen blev det gipsat. Totalt låg jag sju veckor på Nykarleby sjukhus. Det var högra benet som var av. Det var ju OS-sommar. En kamrat och jag hyrde en radio som vi hade mellan våra sängar, så tiden gick ju snabbare på det viset. Jag blev friskskriven i februari 1953.

Jag kunde i alla fall köra självbindaren sen på hösten med högra benet i gips. Valter var ju med. Vi körde mycket åt andra.

Gunnel

Min kära Gunnel och jag hade nog känt varandra under ungdomstiden. Vi höll ju till på samma platser för det mesta under ungdomstiden. Efter friskskrivningen blev det mer och mer märkbart att vi passade för varandra och resten gick av sig självt.

Hösten och vintern 1953 och 54 var jag som vanligt i Vasa och bodde hos Ragnars. Jag bodde också ibland hos Arne och Anna. Han ville att jag skulle sköta gårdskarlstjänsten som han hade i det våningshus där de bodde då de for och hälsade på Lisas föräldrar till Lojo i Nyland. Då ville jag ha dit Gunnel för att både sköta om mej och trappstädningen i fyrvåningshuset på Skånegatan. Gunnel kom och då tyckte vi att det passade bra att förlova oss på samma gång. Lördagen den 6.3 1954 bytte vi ringar.

Förlovningsfotot tog vi i Vasa

Vacker som en blomma. Fotot togs då Anni gifte sig

Jag kom hem som vanligt till våren. På sommaren bestämde vi oss att vi gifter oss 15.8 1954. Vi vigdes i Jeppo kyrka av Munsala kyrkoherden Helge Bäck. Jeppoprästen Runar Söderholm hade semester. Vigseln var 13.00. Före det for vi till Jakobstad och tog vårt brudfoto. Vi for alltså med taxi. Efter det for vi till brudens hem, alltså i gränden, för bröllopfest. Vi hade bara ett litet bröllop med våra kusiner och närmaste bekanta. Det var så vackert väder att vi kunde både äta och dricka vid ett långbord därute. Anne Lindén var en van bröllopskock och hon hade sina medhjälpare därifrån Gränden som stod för serveringen. Det var vanlig bröllopsmat den tiden med kött och potatis, kräm m.m. Till kaffet var det bröllopstårta m.m. Det var inte vanligt med så mycket program på den tiden, men jag kommer ihåg att Ingegerd kåserade med lite väl valda ord om vilken lillebror hon haft.

Vi hade satt upp två flaggstänger strax där vi viker av till gårdsplan med "Välkommen" emellan och risdekorationer. Gunnels farföräldrar kom från Härmä och kunde ingen svenska alls.

Uppe från vänster: Andrew, Anna, Arne, William, Monica, Hans jungerstam

Rad 2: Lisa, Holger, Ethel, Ingegerd, Anni, Betty, Olga, Johannes, Valdine, Bo, Monika lönnvik, Solveig (Bos fru), Dolly

Ann-May Kengo, Faffa och Fammo (Åkes föräldrar), Åke och Gunnel, Gunnels mamma och pappa med Bo Jansson i famnen.

Längst ner: Folke, Kristina Kengo, Gunilla och Marita, Heldine, Fjalar, Valter, Håkan Lönnvik, Ragnar med Dick i famnen

Efter att vi gift oss bodde nog Gunnel med sina föräldrar, förutom några månader i Vasa hösten 1955 och ett par månader -56. Vi fick hyra en liten källarlokal i samma hus som Lisa och Ragnar. Ragnar var ju murare först, men hade via Hermods i Sverige läst och tenderat per korrespondens till byggmästare. Han hann uppföra många hus åt Arne där i Vasa. Gunnel och Lisa städade på byggen, med Ragnar som övervakare och hon fick sin första lön i livet. Blev då senare på vintern utan borrhingsarbete och då visste Arne att de från militärstaben hade hört sig för efter nån med borrhingsaggregat till Kokkola där de hade någon större byggnad på gång i militärområdet och frågade om jag ville fara – och jag for dit den vintern 1956.

Det blev klart att Valter och jag skulle överta hemmanet då på våren 1956. Vi delade upp hemmanet i två lika stora delar. Det var ganska naturligt att jag skulle bli bonde. Förutom intresset kom ju kriget som satte stopp för allt. Då fick jag sköta allt i hästvåg, från plogandet från första hösten de blev inkallade m.m. Den 1 maj 1956 blev vi självständiga bönder och Gunnel flyttade under vårens lopp och hade två kor med sig m.m. Då bodde vi i södra ändan medan mamma och pappa och Ethel bodde i norra delen. Ethel bodde på vinden. Det gjorde hon fram till augusti -57 då hon gifte sig och flyttade till Aspnäs. Hon fick en ko i gåva av oss.

Innan jag går vidare ska jag visa lite bilder från Gunnels sida. Det är ju också lustigt att det är så att Gunnel koma att växa upp i samma gård som min farfar hade växt upp i.

När min farfars yngsta bror Gustav blev ensam kvar på Hilli så beslöt han småningom att byta bort Hilli mot ett annat hemman. Emellan Gustav fanns det flera ägare. Men den 2 januari 1898 så kom Johan Hongisto, född 1855, tillsammans med sin fru Anna från Härmä och köpte hemmanet och flyttade in till "Gränden". De var helst finskspråkiga. Gunnel minns att de nog förstod lite svenska på sin ålderdom och åtminstone Anna talade lite knagglig svenska. När Gunnel växte upp bodde de i den norra delen av huset medan Gunnel, Anni och mina svärföräldrar bodde i den södra änden.

Gunnels fammo och fäffa, Johan och Anna. I mitten hunden Nero som Gunnels pappa håller i där bakom. De var finskspråkiga båda två och bodde i norra ändan av gården i Gränden när Gunnel växte upp. Han var lång och hon var kort. De var varmt religiösa och Gunnels pappa fick hämta prästen Söderholm med jämna mellanrum som kom och hälsade på och gav nattvarden.. När de sjöng psalmer och namnet Jesus nämndes så neg Anna minns Gunnel

Här igen är det Gunnels mormor och morfar som poserar med sin familj. Det är Henrik , född 1870, och Anna född samma år. Bilden är från 1907. De två längst till höger är antagligen drängar. Gunnels mamma Gustava är född 5 januari 1896 och står bredvid drängarna. Efter det här fick paret ännu ett barn. Av de sex var det endast Gunnels mamma som överlevde! 1915, när Gustava är 19 år dör även mamman. Efter det så gifter Henrik om sig och får fyra barn till som alla blir vuxna,

Sedan blir Gustava förälskad i Matts Hongisto, den näst yngste av nio barn Johan och Anna får. Här till vänster ser ni förlovningsfotot. En syster är Lempi, vars dotter Anni sen kommer att växa upp som en dotter för Matts och Gustava. Den 30 oktober 1919 köper Matts lägenheten av sin bror Jakob för 10 000 mk.

Gunnels högresta pappa vid vårt eget bröllop

De vigs den 13 juni 1920 i Jeppo med kronbröllop.

I 12 år var de utan egna barn, men de hade sin fosterdotter: vår kära Anni som växte upp som en dotter i familjen och som Gunnels syster. Här är Gustava och Matts med Matts föräldrar tillsammans med Anni och Gunnel

Här är Gunnel med sina föräldrar

Byggandet börjar

Vi hade tidigare bestämt att vi genast skulle bygga ett nytt fähus på sommaren. Jag kom hem från Kokkola i mitten av mars, jag anställde en borrhare där. Det var en kall vinter med mycket snö. Jag hade ingen motorsåg då, bara en justerare, så jag ville ha Jürgen Nylind med i andra ändan 1-2 dagar då vi bara fällde träd och resten skötte jag själv. Jag körde ut stockarna med häst från Fagerlandet över Kyton till Kangliden och lagrade upp dem där. Sen tog jag dem med traktorkärria till ramsågen i Silvast och hem igen. På sommaren 1956 vidtog själva byggandet. Arne sände då två av sina murare som murade upp det på 7 dagar. Där var nog Gunnel och plockade tegel, trots sin stora mage. Arne sände två av sina träkarlar som både formade och spirade övre delen på själva fähusdelen.

Det mesta inomhus gjorde jag själv, med morfars hjälp ibland. Julen närmade sig. Jag fick ingen rörmokare. Jag lånade en elektrisk bormaskin, det var ju betongtak. På kvällen började jag skruva loss mjölkmaskininen och flytta den till nya fähuset och på julaftonsmorgonen var den på plats. Detta gjorde jag alldeles ensam. På julaftonsdagen tog jag ett rep och flyttade en ko åt gången – och det gick bra. Det gamla fähuset stod i öst-västlig riktning lite mera på norra sidan av tomten. Det fanns bra rum för det nya fähuset på det södra sidan.

Jag gick in och sa ”he bara ti byri mjölk”. Gunnel hade inte vetat att jag börjat flytta korna. Julen 1956 kom nog ett par dagar för fort, det sista dygnet satt nog i ett, så därför minns jag ingenting vidare, men det kändes säkert bra att få mjölka i ett splitternytt föus på julafton.

För att få rum med själva foderladan och sädesboden som jag byggde ett år efter fähuset (1957), måste jag riva bort de gamla husen, vilket jag gjorde ensam på vintern med mycket snö på taket, vilket gjorde det mycket arbetsamt. Det var ju väldigt stora ytor med pärttak på. Själva fähuset som bestod av stock tog Arne hand om och brände upp under byggnadstiden vid sina byggen.

Sädesboden, stall med port och loft av stock sålde jag till mejeriet, resten använde vi själva. Jag sågade stockarna till 1 meter långa bitar och de här användes sedan i ångpannan i mejeriet i Silvast. Hela mejeriet

drevs ju med ångkraft på den här tiden. Dessutom stod en rad utmed granhäcken som började ca 3 meter från björken mot åbacken till. Den bestod av en lillstuga med spis där vi åt på sommaren. Det var alltså där Ednas olycka skedde. Sen kom bastun med en farstu emellan och sen några förråd. Den här huslängan gick lika långt som granhäcken gör idag

Dessutom hade vi en lillbod till med hällspis där vi åt när vi byggde fåhuset. Lillboden användes först för oss ungdomar att sova i på sommaren. Sen murade Ragnar en hällspis dit, då blev det sommarkök. Den måste jag riva när vi byggde det nya huset, alltså det Tom bor i nu.

Se på Bengt Jungars uthus idag. Det är samma modell som pappa hade byggt. Dessutom fanns vedlidor och koloföuse och en lada framför fåhuset i samma riktning.

Under byggandet av ladan sommaren 1957 råkade jag ut för min tredje allvarliga olycka. Jag höll på med

Rivande och byggande har jag ägnat många av mina dar åt. Här är det kaffepaus där Ethel häller i kaffet, pappa sitter vid bordsändan och Walter och jag sitter med ansiktet hitåt. Med ryggen mot kameran är två arbetare från Vasa som Arne skickat som hjälp. Antagligen är det täckdiktningensarbete sommaren 1947 som är på gång just nu.

att bräda norra ändan ensam. Jag for upp på taket och stod bara på två ”karvilar” med huvudet neråt och sågade liksom uppåt. Jag hade sågen i högra handen och höll i mig med vänstra. Jag kom till sista brädet som var sprucket och lossnade och jag följde med och gjorde en halv volt och landade på rygg bredvid sockeln på några bräder. Det var alldeles vid vinkeln av sockeln som jag landade, alltså vid boddörren.

Jag fick bara ett hål i huvudet. Det måste ju vara ett fall på ca 6 m. Tala om skyddsänglar.

Tom föddes ju 24 januari 1965. Före det hade vi bestämt att bygga ny bostad istället för att renovera. Jag avverkade stockar i Fagerlandet, körde hem dem bakom fåhuset, beställde cirkelsåg och fick dem sågade

på plats. Samma vår hade Arne börjat bygga det gröna huset här i Nykarleby och Ragnar var ansvarig byggmästare och bodde hos oss. Han skötte om både arbetskraft och alla materialbeställningar. Det var tre finnar från Härmä som hade ackord att spira upp huset, sen tog han dem till Nykarleby. Ingegerds Andrew och Henrik Nymark fick han lös från Vasa som gjorde arbetet inomhus. En Nyman samt en till (från Markby) murade upp källaren. Sune Jungerstam murade skorstenen och två av Arnes anställda murade väggarna. Annis Holger som hade rörfirma i Jakobstad skötte vatten och värme installationerna. Jeppo kraft skötte det elektriska och Olof Laxen målningen och sen så hann vi flytta in till lilla jul 1965. Den gamla gården sålde jag sen till Jakobstad åt en familj med sju barn. Han hyvlade upp den på nytt och satte upp stockarna stående, som de gjorde på den tiden.

Då det gäller Valters byggande på Svartbacken var jag nog med från första början. Han hade redan "byggt sig dit" innan vi blev självständiga bönder. Han flyttade in till julen 1949. Gården är byggd av 5-tums timmer på liggande. Vi högg 8 och 9 meters långa stockar som vi körde till "Torrlande" och fick det sågat på en cirkelsåg. Det var 4 gubbar som timrade upp huset på "summa", alltså ackord.

Andrew var med då vi byggde upp Valters fähusrad. Andrew och Ragnar gjorde arbetsbyte. Ragnar var och murade istället i Kengo. Allt murbruk och cementbruk blandades för hand och allt sand och grus hade vi kört dit med häst och släde på vintern. Det fanns ju ingen el eller vattenledning på många år.

Platsen är mitt emot Erik Strengells gård. Alltså mitt emot där Glenn bor nu. Manne Liljeqvist ägde den innan Erik köpte den. Leonard, Mannes pappa, Liljeqvist hade affär i den. Under krigstiden var folkförsörjningen inhyst här. Dit måste man för att få köpkort för att få köpa vad man behövde.

Här är kockarna vid Margit Liljeqvist (Mannes syster) och Leo Sandberg. Bilden är före kriget, kanske 1937 eller 1938.

Fr.vänster. Vår fammo Maria Lovisa, Ellen Källman, Elna Strengell (Eriks mamma), Daniel och Anna-Sofie Jungar (Bengts farmor och farfar), Ester Jungar (Rubens mamma, Stig-Johans fammo), Hilda Nylund.

Man ser norrut på bilden, i bakgrunden syns mangelstugan som finns än idag.

Vattenledningen

Den tiden fanns ingen vattenledning i Jeppo vad jag minns. Alla hade varit tvungna att köra efter vatten under de kalla vintrarna åt djuren. Vi var nog de första som blev utan, i Jungar åtminstone.

Skede 1

Då efter 1947 började en konsulent från lantbrukssällskapet resa omkring på landsbygden för bildandet av vattenandelslag. Efter många om och men bildades Jungar vattenandelslag som sträckte sig från Gunnar folkskola i söder och till Linder i norr (Bös). Efter något år togs också Grötas med till Ahlfors. Det var klart från början att vatten skulle tas från statens grustag där det fanns vatten hur mycket som helst och det fanns möjlighet att få det med självtryck därifrån. Det betydde att stockledningen måste under vattenytan från första början. Hur det är att gräva i grus och vatten vet för hand vet bara den som har gjort det, det fanns ju inga grävmaskiner då ännu. Från kanten av grustaget måste ledningen till att börja med ner 2-3 meter och ännu när vi kom genom skogen över 2 meter, sen räckte det småningom med 1,40 meter. Ledningen kom ner snett söder om Gunnars folkskola. Jag var med och grävde från första början.

Det behövdes alltså en väldig mängd prima kvistfria tallstockar. Jag tror nog att Göran Liljeqvists morfar sålde en stor del från Kangan sin där det fanns prima tallar. En bormaskin måste köpas. Huvudledningen skall ha tre tums hål och ledningarna till gårdarna två tum. Det fanns ju inga plaströr ännu före 1950-talet. Idag kan ingen förstå den glädje som vi fick när man bara fick vrida på kranen så kom vatten av sig självt åt koddona. Samma sak där inne och ut för det också via slaskbrunn och ledning ut till öppet dike. Då det gäller denna vattenledning hann jag vara med i tre olika skeden.

Skede 2

Den 1 maj 1956 blev vi ju självständiga bönder och jag kom med i styrelsen. Trycket hade småningom minskat i ledningarna pga djuren hade ökat m.m. Det blev för dåligt tryck och vattnet räckte inte till. Då beslöt styrelsen att dra en fyra tums ledning från vattentaget jämsides med den gamla till vattentornet som fanns där Göran Liljekvist bor idag, ca 2000 m rör behövdes. Men det var andra tider nu. Det fanns plaströr och grävmaskin att ta till. Det här var möjligen 1959. Som ordförande fick jag till uppgift att ta reda på priserna. Jag begärde anbud från Handelslaget och OTK Varma som då ännu fanns i Silvast. Dessutom ringde de från ett företag i Vasa som ville bjuda styrelsen på middag m.m, men det tackade jag nej till. Det visade sig att Handelslaget var billigast. Vi hade inga vattenmätare så uttaxeringen berodde på hur många djurenheter som fanns på gården. Nästan alla hade djur och där det inte fanns blev uttaxeringen per hushåll.

Skede 3

Nu kommer tredje kapitlet i denna våta historia. Året är 1970 eller -71 efter nyår. Vi hade byggt gård och 2 st brunnar. Men vi var inte nöjda med kvalitén från den första 9 meter djupa brunnen. Den fanns mitt emellan Toms nya fähus och ån. Den är alltså mitt i koddhagan och övre delen finns ju kvar. Den vid Gerdas grävde vi för att jag visste att de hade haft en bra brunn med bra vatten. Gerda och Konrad hade ju bara det järnhaltiga ledningsvattnet. Vattnet från statens grustag var så järnhaltigt att det inte gick att tvätta vitkläder i det. Inte heller att koka kaffe av det, men till ladugården var det användbart. Det räckte också bra till vad mängden beträffar. Nåja, brunnen vid Gerdas var nära oss. Vi kom överens och satte ner 15 meter ringar med grävmaskin. Det kom bättre vatten, så vi skarvade i röret från första brunnen mitt i koddhagan, men tyvärr gav den inte riktigt tillräckligt med vatten åt två hushåll.

Orsaken till de två brunnarna var när jag hade börjat tänka på att bygga en ny gård, alltså den som Tom bor i nu. Vattnet från grustaget räckte nu bra till, men innehöll alldeles för mycket järn. Det gick ju inte att tvätta ljusa kläder i det. De blev alldeles bruna om man försökte. Kaffevattnet hämtades från en brunn med ämbar. Det vattnet var av bra kvalitet. Den fanns på tomten mitt emot filialen. Den är på tomten som gården Glenn och Christina hyr ut.

Platsen för den första brunnen mitt i koddhagan pekades ut av en slagruteman. Den grävde vi ut på vintern (9 m). Den blev en besvikelse. Den gav för små mängder och för mycket järn. Därför grävdes senare den andra brunnen vid Gerdas där det funnits bra vatten ännu krigstiden. Vi drog nog in vattnet från den första brunnen i det i nya gården, hade pump och hydrofon i källaren. Jag måste sätta kalk då och då i brunnen. Då blev det bättre. Situationen förbättrades också då vi förenade vattnet från Gerdas brunn till den här, men mängden ville inte räckta till.

I och med att jag hade grävt två brunnar och sökt efter bättre vatten till huset, var det andra som tyckte det samma. Ruben Jungar basade för det här och han hade fått mycket underskrifter så de beslöt borra en bergsbrunn vid "Falldhagan" ca 0,5 km på andra sidan banan mitt emot Bösas. De hittade vatten och drog nya ledningar mellan Lars Jungar i söder och Birger Ahlfors i norr. Det var den sista gården före Union. Valter kom också att gå med. Han hade då flyttat från Svartbackan. Själv tackade jag nej på grund av kostnaderna med tvåbrunnar. Dessutom innehöll vattnet för mycket humus. Idag används det här vattnet bara vid kommunens pälsoområde på östra sidan av banan vid Gröitas. Samma sak gjordes vid Mietala och Gunnars. Man borrade vid Nörrbackan, den är vid vägen till simplatsen. Där lyckades det bättre. Jag tror de använder det vattnet än idag.

I och med borrhålen vid Falldhagan och Nörrbackan splittrades Jungar vattenandelslag. Vi var nu 17 medlemmar kvar av det gamla bolaget alltså Jungar vattenandelslag (medlemmar mellan Gunnars/Fiskala och Gröitas/Ahlfors). Det tog alltså vatten genom stockledningen från statens grustag i Gunnar, som vi då tillsammans ägde (medlemmarna alltså). Vi kunde tillgodogöra oss ca 1000 meter 4 tums plaströr färdigt nedlagt sedan 1959 när vi sedan anslöt oss till Keppo vatten årsskiftet 1971-72. Idag är alla medlemmar av Keppo vatten. Eller kanske de som har nårrbackvattnet inte är med? Silvast centrum har ju vatten från ett borrhål (bergsbrunn) som ligger på vänstra sidan av vägen till Purmo några hundra meter efter järnvägen. Där finns också ett vattentorn idag.

Och nu till sista fasen då det gällde vattnet. Nu var det då dags att gå igen och räkna djuren för 1971, vilket ju skedde årligen. Jag hade min plan för mig själv och för till kamraten som skulle vara med på räkningen. Han satt också med i styrelsen för Jungar vattenandelslag. Då frågade jag hustrun, och inte honom, vad hon tycker om vi skulle söka oss till Keppo vatten som hade bra kvalitet. Det var hon nog med på. I följande gård då vi kom in frågade han frun i huset "om de vill ha nå 'bättre vatt'n, för her kvinnfolke som bestämmer det här". Jag fick alltså en lien pik för att jag frågat frun och inte min kamrat själv. I alla fall, efter många om och men, med möten med Keppo vatten och eget folk så fick vi det klart till vintern. Det hann nog börja frysa till lite. Det här kan jag nog säga att jag var upphovsman till och tog en del på säng. Vi hade ju vatten tillräckligt, men det var så mycket järn i det. Jag hade nog mycket bekymmer. Vi hade ingen huvudansvarig, så det föll på mig. Täckdikaren skulle ju ha 2-3 karar med sig varje dag. Till Jakobstad och Gamla-Karleby var jag och sökte delar som fattades.

Nu var det alltså en täckdikningsmaskin som gjorde arbetet. När detta var klart slutade den gamla vattenledningen att användas. Keppo vattenledning kom ända till Häggbloms vid Gunnars åbro. Därifrån gick den under vägen till Sandgräven och sen vidare till Gunnars folkskola där gamla 4-tums ledningen kom ner. Där förenade man dem med gamla plastledningen som gick till gamla vattentornet vid Göran Liljeqvists. Det är rivet nu. Fyra tums ledningen som går till vattentornet är pluggat igen vid Gunnars när vi anslöt oss till Keppo vatten och är till ingen nytta.

Den här gången gick det enkelt att gräva med täckdikningsmaskin och traktorgrävska. Plastledningen tog slut vid tornet vid Liljeqvists, så därifrån drogs en ny ledning till Böös. För vår del stannade den där Sanfrid Bro bodde vid Bös. Nu är det nog förenat vidare. Alla som tog del i Fallhagaborrhålet är nog med i Keppo vatten. Jag kom att sitta som ordförande under hela den här tiden med många sammanträden.

Kommunstyrelsen

Av någon anledning blev jag invald i kommunstyrelsen, utan min vetskap, i början av 1960-talet. Det var mycket på gång de 2-3 perioder jag var med.

Skolorna var nedslitna. Det fanns ju sju skolor, små och folkskola samt en två-årig centralskola som hade varit en aftonskola under min tid. I den s.k. småskolan gick man två år, i folkskolan fyra år. Vid Jungar skola, vid järnvägen i Silvast, fanns både småskola och folkskola under samma tak.

Jag gick bara en klass i aftonskola. Jag vet inte varför, men antagligen pga krigstiden. Jag var ju ensam av "karlarna" hemma 1941. Ingegerd och Ethel var ännu hemma av flickorna. Men Ethel var mycket sjuk under krigstiden och var tidvis inlagd på Östanlid Sanatorium. Pappa ägnade mycket tid åt att räkna och skriva i samband med sina uppdrag i försäkringsföreningen bl.a. Han var nog i fähuset, men annars var det mest jag som skötte sysslorna.

Det var många diskussioner var den nya skolan skulle placeras. Många ville ju ha sina skolor kvar, men man kunde till slut enas om platsen. Efter detta började vår egen riksdagsman J A Jungarå arbeta för högttryck för att få loss pengar, vilket lyckades. I februari 1965 startade bygget. Det stod stilla på sommaren och startade på nytt på hösten och pågick tills den var klar att ta emot eleverna hösten 1966

År 1952 började skolornas centralisering diskuteras, men det skulle dröja ända till 25.1.1965 innan grävskoporna sattes i marken. Den 26.8 1966 öppnades skoldörrarna för 120 elever på 6 klasser och fem lärare. Om allt detta finns att läsa i Jeppohistoriken.

Keppo hade ju invigning av sin nya västra å-bro på hösten 1965 dit kommunstyrelsen var inbjuden, de hade ju fått bidrag från kommunen.

Genast efter att skolan var färdigbyggd blev det fråga om att få en ny kommunalgård med kansli, läkarmottagning, festsal, fullmäktigerum. Dessutom bostäder för hälsosyster och barnmorska och en ny brandstation. Samtidigt byggdes också de första pensionärsbostäderna. Vi i kommunstyrelsen for då en dag för att se där de hade relativt nya kommundårdar. Vi for bl.a. till Larsmo. Där var ju Bengt Jungars kusin Hans Jungar sekreterare. Det blev i alla fall enligt egen arkitekts förslag som det byggdes och det blev klart, tror jag, före 1970.

Vid invigningsfesten var många kommuners höjdare inbjudna, bl.a. Vasa läns landshövding, Viinanen? Från Korsholm fick vi en urna som bara gav bra resultat vid omröstningar. Jakobstads brandmästare hade inga blommor, men han lovade en gratis släckning vid brand. År 1974 blev vi ju sedan staden Nykarleby. Vad jag kommer ihåg fanns det nog en enighet om att gå samman. Det jag kommer ihåg från ett möte i Nykarleby var att kommunstyrelseordförande framhöll att vi skulle bygga kommundård, brandstation och pensionärsbostäder före det. Det var väl samma inställning i Munsala. Något direkt motstånd kommer jag inte ihåg.

Församlingen

1960 bildades Jeppo kyrkokörmed Lars Jungar som ledare. Jag var med alla år till 2000. Jag och Gunnel var med till de stora, hela svensk-finlands sångfesterna i Åbo och Åland m.fl.

Blev invald i kyrkofullmäktige i slutet av 1950-talet (1957?) på en kyrkostämma, utan min vetskap. Jag satt också med i kyrkorådet, för att sedan igen komma in i kyrkofullmäktige. Sedan som viceordförande fick jag på 1980-talet överta ordförandes plats när ordinarie blev sjuk. Jag fortsatte som ordförande tills vi flyttade hit till Nykarleby.

Då i början av 1960-talet då Mikael Sandell bland två sökanden valdes till kyrkoherde efter Runar Söder-

holm som hade gått bort började funderingar om att bygga ett församlingshem. Det förslaget mötte nog också motstånd. Det var otrevliga diskussioner. Vi hade ju redan ett bönehus. Också platsen var det delade åsikter om. Självt var jag för den plats där det står idag med tre stycken om- och tillbyggnader, den senaste 2005.

Församlingshemmet byggdes genast efter skolan av samma entreprenör, möjligen 1967-68 och har blivit tillbyggd i den norra ändan en gång. Efter att vi flyttat till Nykarleby 6 oktober 1997 har ju en stor renovering och tillbyggnad, både västerut och norrut, skett i samband med att prästgården såldes. Nya arkiv och kansliutrymmen flyttades då till församlingshemmet.

Efter att församlingshemmet blev byggt märktes att kyrkväggarna pressades utåt. Panelelen lossnade inne i kyrkan. Experter tillkallades. Det blev bråttom att söka bidrag och vi beviljades genast medel från kyrkans katastroffond. Det blev en stor renovering. Väggarna bands ihop, ny panel lades på väggar och tak med styroxisolering under m.m. Sedan detta har sakristian rivits ner och förstorats.

Prästgården har renoverats två gånger under min tid. Den storrenoverades på 1990-talet och blev såld 2005 åt Kaj Nordström.

Jag var med i kyrkokören under 40 år. Jag satt också med i kyrkorådet under Bengt Djupsjöbackas och Selim Melins tid. Jag var också med i Jeppo, Munsala och Nykarleby gemensamma kyrkofullmäktige tills vi flyttade till Nykarleby och blev medlemmar av Nykarleby församling hösten 1997.

I april 1998 var jag med vid vår församlingens bolagsstämma och kom då med i styrelsen genast. 2002 valdes två nya styrelsemedlemmar och jag utsågs till dess ordförande. Jag hade nog redan fått ha ansvar för huset före detta pga att inte ordföranden bodde i huset mera och hit kom de med sina bekymmer nästan genast vi flyttat in hit.

Nu 2011 är jag inte längre ordförande utan blivit pensionär på heltid. Tiden går vidare och det sista fotot på nästa sida får illustrera det. Då var vi unga, nu är det andra som tagit över och vi har redan fått våra första barn - barns-barn och jag och Gunnel får tillbringa vår tid tillsammans utan förpliktelser här i Nykarleby, tack-samma över att vi får ha varandra och ännu få "arbetilaag".

Den här bilden är från Helens dop 1957. Övre raderna: Rachel, Gunnels pappa, Lisa, Runar Söderholm, Gunnels mamma, Johannes, jag, Walter, Viva, Ethel, Magnus, Anders. Nere: Ragnar, Valdine, Gunnel, Carola i Stavas famn, mamma och pappa. Längst ner sitter: Dick och Christer

